

dr Katarzyna Żmija

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw

AUTOREFERAT

**przedstawiający opis kariery zawodowej, dorobku
oraz osiągnięć w pracy naukowo-badawczej**

Kraków, 2022

Spis treści

1. Dane podstawowe wnioskodawcy	3
2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe	3
3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.....	4
4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).	4
4.1. Główne osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład autorki w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse	4
4.1.1. Tytuł osiągnięcia naukowego	4
4.1.2. Uzasadnienie wyboru podjętego problemu badawczego	5
4.1.3. Cele, hipotezy i metody badawcze.....	10
4.1.4. Omówienie struktury i treści monografii	15
4.1.5. Uzyskane wyniki oraz możliwość ich wykorzystania	19
4.1.6. Wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse	30
4.1.7. Literatura wykorzystana w punkcie 4.1.	33
4.2. Pozostałe osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład autorki w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse	34
5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej	54
5.1. Syntetyczna charakterystyka dorobku naukowego.....	54
5.2. Synteza aktywności naukowej prowadzonej we współpracy z krajowymi i zagranicznymi uczelniami oraz instytucjami naukowymi	57
6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę	63
6.1. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych.....	63
6.2. Informacja o osiągnięciach organizacyjnych	67
6.3. Informacja o działalności popularyzującej naukę.....	68
7. Inne informacje, ważne z punktu widzenia przebiegu kariery zawodowej.....	70

1. Dane podstawowe wnioskodawcy

dr Katarzyna Żmija
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

2014 Stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia
nadany uchwałą Rady Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego
w Krakowie z dnia 7 lipca 2014 r.

Tytuł rozprawy doktorskiej: *„Kierunki i efekty wykorzystania funduszy unijnych
w finansowaniu inwestycji małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) na obszarach
wiejskich województwa małopolskiego”*.

Promotor: prof. dr hab. Ryszard Borowiecki

Recenzenci: prof. dr hab. Stanisław Urban, Uniwersytet Ekonomiczny
we Wrocławiu, prof. UEK dr hab. Jarosław Kaczmarek, Uniwersytet Ekonomiczny
w Krakowie.

Rozprawa obroniona z wyróżnieniem.

**2014 Dyplom ukończenia Studium Doskonalenia Pedagogicznego dla nauczycieli
akademickich**, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Studium Doskonalenia
Dydaktyki Akademickiej.

2007 Dyplom ukończenia studiów podyplomowych na kierunku „Controlling i finanse
przedsiębiorstw”, Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania Akademii Ekonomicznej
w Krakowie.

2002 Dyplom magistra uzyskany na kierunku Zarządzanie i Marketing w zakresie
rachunkowości, Wydział Zarządzania, Akademia Ekonomiczna w Krakowie

Tytuł pracy magisterskiej: *„Analiza finansowa jako instrument oceny symptomów
zagrożenia kryzysem lub upadłością przedsiębiorstwa”*.

Promotor: prof. dr hab. Bronisław Micherda

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- 2014 – nadal** Adiunkt w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw, Instytut Informatyki, Rachunkowości i Controllingu (do 30 września 2022 r.: Instytut Zarządzania), Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości (do 30 września 2019 r.: Wydział Zarządzania), Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie,
- 2016 – 2020** Adiunkt naukowy, Europejskie Centrum Badawcze Drobnych Gospodarstw Rolnych, Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie,
- 2010 – 2014** Asystent w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).

4.1. Główne osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład autorki w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse

4.1.1. Tytuł osiągnięcia naukowego

Tytuł osiągnięcia	Innowacyjność przedsiębiorstw sektora MSP w świetle rozwoju obszarów wiejskich
Opis bibliograficzny	Żmija K., (2022), <i>Innowacyjność przedsiębiorstw sektora MSP w świetle rozwoju obszarów wiejskich</i> , Difin, Warszawa, 408 s., ISBN 978-83-8270-116-6
Recenzenci wydawniczy	prof. dr hab. Anna Matuszczak, Katedra Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej, Instytut Ekonomii, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu prof. dr hab. inż. Wiesław Musiał, Katedra Ekonomii i Gospodarki Żywnościowej, Wydział Rolniczo – Ekonomiczny, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

4.1.2. Uzasadnienie wyboru podjętego problemu badawczego

Innowacje są współcześnie postrzegane jako podstawowy instrument stymulowania rozwoju przedsiębiorstw i całych gospodarek, stanowiąc jedno z najważniejszych źródeł rozwoju społeczno – gospodarczego. Przypisuje się im kluczowe znaczenie w rozwoju podmiotów na poziomie mikro-, mezo- i makroekonomicznym, a także lokalnym, regionalnym i narodowym. Należy postrzegać je jako rozległy i wewnętrznie złożony zestaw środków i przedsięwzięć prowadzących do podnoszenia sprawności gospodarowania, budowania silnych pozycji konkurencyjnych i uzyskiwania korzyści ekonomicznych, społecznych i środowiskowych przez przedsiębiorstwa, gospodarki lokalne, regionalne i narodowe, a także społeczeństwa.

Dokonany przez mnie przegląd literatury podejmującej problematykę innowacyjności w określonej przestrzeni pozwolił mi na sformułowanie wniosku, że dyskurs naukowy w tym obszarze jest w większości zdominowany przez problematykę innowacyjności rozpatrywaną w kontekście rozwoju całych krajów, regionów, względnie obszarów metropolitalnych, i to zarówno jeżeli chodzi o rozważania teoretyczne, jak i badania empiryczne. Cechy miejskie, takie jak gęstość, bliskość i różnorodność wspierają interaktywne procesy tworzenia i dyfuzji wiedzy, stąd też to właśnie obszary miejskie są powszechnie uważane za centra rozwoju innowacji (Isaksen & Karlsen, 2016; Florida et al., 2017). Obszary wiejskie na ogół nie są postrzegane jako obszary szczególnie innowacyjne, innowacyjność kojarzona jest bowiem zazwyczaj z prowadzeniem działalności badawczo-rozwojowej, nowymi technologiami, nowoczesnym przemysłem i wiedzochłonnymi usługami, które najczęściej nie są powszechnie obecne na tych terenach.

W ostatnich dziesięcioleciach gospodarka wiejska przeszła znaczącą transformację związaną ze zmniejszaniem się znaczenia tradycyjnych sektorów działalności bazujących na zasobach ziemi, w tym przede wszystkim rolnictwa, na rzecz wypełniania szerszego zestawu funkcji, jakich społeczeństwo (zarówno miejskie, jak i wiejskie) oczekuje od obszarów wiejskich (Kutkowska & Hasiński, 2018). Ograniczona skala i zakres działań innowacyjnych są uważane za krytyczny element ograniczający dynamikę rozwoju społeczno – gospodarczego tych obszarów. Powszechnie prezentowany jest pogląd, że obszary słabiej rozwinięte, wśród których często znajdują się obszary wiejskie, mogą nadrabiać zaległości rozwojowe podwyższając swój poziom technologiczny, inwestując w kapitał ludzki oraz badania i rozwój, a także podwyższając zdolności lokalnych gospodarek do kreowania i zachowania ich potencjału poprzez innowacje tworzone w oparciu o wykorzystanie szeroko rozumianych zasobów lokalnych. O ile bowiem w tradycyjnych koncepcjach rozwoju regionalnych układów

społeczno – gospodarczych, rozpatrywanych w kategoriach centrum-peryferie, za jego główne wyznaczniki uznawano przede wszystkim czynniki ekonomiczne, o tyle we współczesnych podejściach do rozwoju regionalnego akcentuje się także istotną rolę czynników społeczno-kulturowych, strukturalnych i instytucjonalnych, jak również zasobów endogenicznych, w tym innowacyjnej przedsiębiorczości. Dominujące obecnie wielowymiarowe podejście do rozwoju regionalnego uwzględnia zatem zarówno czynniki egzo-, jak i endogeniczne, przyjmując jednak najczęściej, że to czynniki i potencjały endogeniczne mają rozstrzygające znaczenie, decydując o charakterze, kierunku i tempie rozwoju poszczególnych terytoriów.

Z powyższych argumentów wynika zatem, że zdynamizowanie rozwoju obszarów wiejskich wymaga bezwzględnie podniesienia poziomu innowacyjności funkcjonujących tam podmiotów i wdrażania przez nie innowacji angażujących endogeniczne zasoby tych obszarów. Mimo tego faktu, że względu na dominujące postrzeganie innowacji jako rozwiązań bazujących na zaawansowanych technologiach, wprowadzających nowości o charakterze przełomowym, a więc powstających zasadniczo w miastach, specyficzne cechy i zasoby obszarów wiejskich uznawane są często za mało nowoczesne i mniej istotne, a możliwości ich wykorzystania w procesach innowacyjnych stanowią rzadziej przedmiot rozważań zarówno w debatach teoretycznych, jak i badaniach empirycznych głównego nurtu dyskusji nad innowacyjnością poszczególnych podmiotów czy regionów. Powoduje to, że zdolności i osiągnięcia innowacyjne obszarów wiejskich, jak również funkcjonujących tam przedsiębiorstw, są w znacznym stopniu niedoceniane i pozostają słabiej rozpoznane (Eder, 2019; Graffenberger & Vonnahme, 2019; Eder & Trippel, 2019).

Coraz więcej autorów podkreśla jednak, że obszary wiejskie i ich specyficzne środowisko przyrodnicze, społeczne i gospodarcze mogą pełnić funkcję produktywnego ekosystemu dla rozwoju przedsiębiorczości opartej na innowacjach. W ostatnich latach w wielu pracach naukowych prezentowane są badania analizujące procesy innowacji w regionach peryferyjnych, w tym także na obszarach wiejskich (Knickel et al., 2009; Esparcia, 2014; Läßle et al., 2016; Brańka, 2016; Dziemianowicz et al., 2017; Zwolińska-Ligaj, 2018). Cechy obszarów wiejskich, takie jak niska gęstość zaludnienia, oddalenie względem ośrodków miejskich, obecność mniej zaawansowanych technologicznie i mniej wiedzochłonnych branż, uważane przez długi czas za ograniczenie dla rozwoju innowacji, w badaniach ostatnich lat prezentowane są jako czynniki stanowiące potencjał dla ich powstawania i wdrażania. Zauważa się, że zakorzeniona wiedza lokalna, praktyczny know-how i zasoby charakterystyczne dla danego miejsca, ściśle związane ze specyfiką wsi, mogą sprzyjać innowacjom, których wykreowanie lub zaimplementowanie w innej lokalizacji nie jest możliwe. Praktyki związane

z tradycjami, dziedzictwem kulturowym czy spuścizną historyczną, konwencjonalnie postrzegane jako przestarzałe, mogą oferować wyjątkowe atuty i możliwości ich komercjalizacji (Cannarella & Piccioni, 2011; Zrobek, 2014; Korsgaard et al., 2015; Brańka & Kudłacz, 2017; Grabher, 2018; Gamito et al., 2021; Zagata et al., 2020). To nowe postrzeganie innowacyjności na obszarach wiejskich stanowi z jednej strony konsekwencję obserwowanych w ostatnich dekadach trendów rozwojowych dotyczących tych obszarów, zmierzających w kierunku wielofunkcyjności i dywersyfikacji ich gospodarek, a z drugiej strony opiera się na pożądanych kierunkach ich przeobrażeń w stronę zrównoważonego, endogenicznego czy inteligentnego ich rozwoju. Bez wątpienia dokonująca się transformacja obszarów wiejskich tworzy przestrzeń dla nowych możliwości, innowacyjnych postaw przedsiębiorczych, kreatywnych pomysłów i sposobów myślenia, a także nowatorskich sposobów działania, które wywierają wpływ na znaczne rozszerzenie pojęcia innowacji. Nie bez znaczenia dla wzrostu innowacyjności obszarów wiejskich jest także zmiana reorientacji polityk: innowacyjnej, wobec sektora małych i średnich przedsiębiorstw oraz polityki rozwoju obszarów wiejskich, które wpływają na pojawienie się nowych, pożądanych przejawów innowacyjności w gospodarce wiejskiej. W działaniach innowacyjnych akcent kładziony jest już nie tylko na korzyści skali, specjalizację, wzrost wydajności pracy czy wykorzystanie nowych technologii przemysłowych. W coraz większym stopniu zwraca się uwagę na korzyści zakresu, dywersyfikację, tworzenie wartości dodanej, zastosowanie możliwości jakie niosą ze sobą technologie informacyjno-komunikacyjne czy nowe rozwiązania marketingowe i organizacyjne (Bosworth et al., 2020).

Obecne praktyki dotyczące wykorzystania różnorodnych zasobów lokalnych na obszarach wiejskich zdeterminowane są w pewnym stopniu uwarunkowaniami historycznymi, stanowiąc kontynuację sposobów wykorzystania tych zasobów w przeszłości. Równolegle jednak lokalne zasoby, jako determinanta innowacyjności podmiotów wiejskich, bezpośrednio i pośrednio warunkują przyszłe ścieżki ich rozwoju, oddziałując tym samym na rozwój obszarów wiejskich. Zasoby te wymagają jednak świadomego rozpoznania, zmobilizowania i wykorzystania w działalności innowacyjnej różnorodnych interesariuszy wiejskich. Niezwykle ważną rolę w tym zakresie pełnią mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP), które z uwagi na swoją zdolność rozpoznawania i szybkiego wykorzystywania szans rynkowych oraz elastycznej adaptacji do zmieniających się gustów klientów stały się współcześnie ważnymi uczestnikami procesów innowacyjnych przebiegających w różnych skalach przestrzennych, lecz szczególnie na poziomie lokalnym i regionalnym (Thurik, 2009; OECD, 2010; Sobol, 2017).

Liczne opracowania wskazują, że przedsiębiorstwa działające na obszarach wiejskich także wprowadzają innowacje, jednak ich procesy innowacyjne są zróżnicowane i znacząco różnią się od tych, realizowanych przez ich miejskie odpowiedniki (Rodríguez-Pose & Wilkie, 2019; Gamito & Madureira, 2019; Isaksen, 2015). Zauważyć jednak można, że duża część badaczy analizujących zjawisko innowacyjności na obszarach wiejskich w swoich badaniach koncentruje się głównie na ograniczeniach dla innowacji oraz strategiach ukierunkowanych na kompensowanie tych ograniczeń, niedostatecznie eksponując fakt, że obszary te mogą również zapewniać korzyści dla działań innowacyjnych. Jak dotąd niewiele prac przyczyniło się do odkrycia natury tych korzyści i zbadania zapewne szerokiego wachlarza możliwości wykorzystania zasobów lokalnych obszarów wiejskich w działaniach innowacyjnych, a szczególnie w innowacjach wdrażanych w sektorze MSP. Niewiele uwagi poświęcono również problematyce związanej z kwestią, w jaki sposób wykorzystanie tych zasobów kształtuje kierunki rozwoju przedsiębiorstw wiejskich, a przez to regionalne czy też lokalne trajektorie rozwoju danego terytorium.

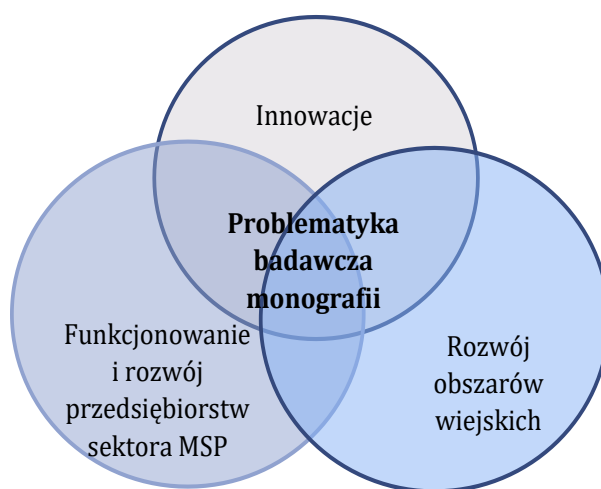
Na podstawie przeglądu literatury oraz wyników badań wtórnych zidentyfikowałam zatem określone luki poznawcze uzasadniające podjęcie w monografii problematyki innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP w świetle rozwoju obszarów wiejskich:

- lukę teoretyczną w zakresie teorii rozwoju regionalnego w obszarze problematyki rozwoju obszarów wiejskich, która wynika z niedostatecznego rozpoznania mechanizmów tworzenia innowacji w sektorze MSP na obszarach wiejskich, w tym roli zasobów lokalnych, a szczególnie specyficznie wiejskich, w ich kreowaniu, a także wpływu tych innowacji na kierunki rozwoju obszarów wiejskich,
- lukę empiryczną w obszarze regionalnych badań nad innowacjami, która wiąże się z niewystarczającym rozpoznaniem poziomu aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw sektora MSP na obszarach wiejskich i istoty wdrażanych przez nie innowacji,
- lukę aplikacyjną dotyczącą niedostatku w zakresie rekomendacji dla polityki państwa na różnych szczeblach w obszarze oddziaływania na rozwój obszarów wiejskich poprzez stymulowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MSP.

Poprzez zastosowanie holistycznego spojrzenia na rolę zasobów lokalnych w kreowaniu innowacji w mikro-, małych i średnich przedsiębiorstwach wiejskich oraz wskazanie wyznaczanych przez te innowacje kierunków rozwoju obszarów wiejskich na przykładzie wybranego regionu, przedstawiona jako główne osiągnięcie naukowe monografia wypełnia w mojej opinii zidentyfikowane luki teoretyczne, empiryczne i praktyczne, integrując analizę i ocenę tych procesów w kompleksowej perspektywie. Obejmuje ona ramy analityczne,

w których umieściłam nie tylko procesy innowacyjne zachodzące w mikro-, małych i średnich przedsiębiorstwach na obszarach wiejskich, lecz także procesy rozwoju tych obszarów (rysunek 1). W monografii starałam się w jak największym stopniu uwzględnić wieloaspektowość podejmowanej problematyki badawczej, wykorzystując bogaty dorobek literatury krajowej i zagranicznej. Według mojej wiedzy przedstawiana pozycja stanowi pierwsze w literaturze polskiej tak kompleksowe, monograficzne ujęcie wskazanej powyżej problematyki.

Rysunek 1. Umieszczenie problematyki badań na styku różnych obszarów badawczych

Źródło: opracowanie własne

Chciałabym podkreślić, że wybierając niniejszą problematykę badawczą jako temat mojej monografii wykorzystałam wnioski i refleksje płynące z moich wcześniejszych badań naukowych w obszarze przedsiębiorczości wiejskiej i rozwoju obszarów wiejskich. Do wyboru badanej problematyki i lepszego jej zrozumienia przyczyniła się również znajomość zagadnień z zakresu innowacyjności, wynikająca z mojej wieloletniej pracy naukowo-dydaktycznej, w tym z realizacji projektów naukowych i dydaktycznych, jak również dodatkowej aktywności zawodowej realizowanej poza uczelnią. Podejmowany problem badawczy jest zatem ściśle związany z najważniejszymi obszarami, które stanowiły dotychczas domenę mojej działalności naukowej, wpisującymi się w dyscyplinę ekonomia i finanse.

4.1.3. Cele, hipotezy i metody badawcze

W celu wypełnienia zidentyfikowanych luk badawczych podjęłam badania, których wyniki zaprezentowane zostały w monografii stanowiącej moje główne osiągnięcie naukowe. Za główny cel monografii przyjąłam identyfikację i ocenę innowacji wdrożonych przez przedsiębiorstwa sektora MSP na obszarach wiejskich województwa małopolskiego w aspekcie wykorzystania przez nie zasobów lokalnych i realizowanych wzorców innowacji oraz ocenę ich wpływu na kształtowanie kierunków rozwoju obszarów wiejskich regionu.

Takie ukierunkowanie badań pozwoliło na uzyskanie generalnego obrazu kierunków, specyfiki i źródeł innowacji wdrażanych przez badane przedsiębiorstwa oraz trajektorii wykorzystania przez nie różnorodnych zasobów, jak również odkrycie natury korzyści i wartości dodanej, jakie wynikają i/lub wiążą się z faktem funkcjonowania przedsiębiorstw sektora MSP na obszarach wiejskich w związku z prowadzoną przez nie działalnością innowacyjną. Badania pozwoliły również pozyskać nową oryginalną wiedzę poprzez ocenę, w jaki sposób przedsiębiorstwa te przez wdrażane innowacje kształtują nie tylko swoje, lecz także regionalne i lokalne trajektorie rozwoju.

Tak sformułowanemu celowi głównemu pracy podporządkowałam następujące cele szczegółowe, służące jego realizacji:

C1: zaprezentowanie syntezy dorobku teoretycznego w zakresie istoty i ewolucji pojęcia innowacji oraz przebiegu procesów innowacyjnych we współczesnej gospodarce i przedsiębiorstwach,

C2: wskazanie przesłanek przestrzennego zróżnicowania procesów rozwoju społeczno – gospodarczego na obszarach wiejskich w aspekcie położenia względem miast ze szczególnym uwzględnieniem czynnika innowacji,

C3: określenie znaczenia innowacji dla realizacji współczesnych koncepcji i strategii rozwoju obszarów wiejskich,

C4: opracowanie waloryzacji i typologii zasobów lokalnych, które mogą zostać wykorzystane w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw na obszarach wiejskich,

C5: identyfikacja i ocena poziomu innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP z obszarów wiejskich oraz określenie charakterystyk ilościowych i jakościowych dotyczących wdrożonych przez nie innowacji,

C6: określenie wpływu wdrożonych innowacji na działalność badanych przedsiębiorstw oraz ich wyniki ekonomiczne, a także identyfikacja czynników warunkujących ich wdrażanie,

C7: określenie roli jaką pełnią różne kategorie zasobów lokalnych w innowacjach wdrażanych w przedsiębiorstwach sektora MSP, prowadzących działalność na obszarach wiejskich oraz wskazanie wzorców wdrażanych innowacji,

C8: identyfikacja i ocena aktualnych kierunków innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP w aspekcie ich wpływu na ścieżki rozwoju obszarów wiejskich regionu,

C9: ocena obecnych i wskazanie przyszłych kierunków rozwoju innowacyjności w sektorze MSP na obszarach wiejskich w świetle współczesnych trendów społeczno-gospodarczo-środowiskowych.

W oparciu o analizę literatury przedmiotu, a także przyjętego celu głównego i celów szczegółowych w monografii do weryfikacji przyjął następujące hipotezy badawcze:

H1: Innowacje w mikro-, małych i średnich przedsiębiorstwach na obszarach wiejskich wymagają innego, tj. niestandardowego i holistycznego podejścia do kwestii ich definiowania i pomiaru, wykraczającego poza wymiar naukowo-technologiczny i uwzględniającego kontekst gospodarczy, społeczno-kulturowy i ekologiczny środowisk wiejskich,

H2: Występuje zależność pomiędzy innowacyjnością przedsiębiorstw na obszarach wiejskich a ich klasą wielkości, dynamiką rozwoju i wartością osiągniętych przez nie przeciętnych rocznych obrotów,

H3: Podejmowanie przez przedsiębiorstwa z obszarów wiejskich współpracy z instytucjami otoczenia biznesu sprzyja ich innowacyjności,

H4: Występuje zależność pomiędzy innowacyjnością przedsiębiorstw na obszarach wiejskich a poziomem rozwoju społeczno – gospodarczego gmin, w których są one zlokalizowane,

H5: Innowacje wdrażane w wiejskich przedsiębiorstwach sektora MSP rzadziej bazują na wykorzystaniu specyficznych zasobów wiejskich i oryginalnych rozwiązań służących wzbogaceniu i podtrzymaniu tożsamości ekonomicznej, społecznej i środowiskowej obszarów wiejskich, stanowiąc częściej powielenie rozwiązań innowacyjnych wdrażanych w miastach,

H6: Przy tworzeniu innowacji przedsiębiorcy wiejscy wykorzystują wiedzę zewnętrzną i sieci powiązań zewnętrznych korzystając z interakcji z różnorodnymi podmiotami zlokalizowanymi w miastach,

H7: Innowacje realizowane w przedsiębiorstwach wiejskich z reguły nie prowadzą do strukturalnej reorganizacji gospodarki na obszarach wiejskich, a jedynie unowocześniają wdrażające je podmioty i wzbogacają lub poszerzają już wcześniej realizowane funkcje tych obszarów.

Aby zrealizować cele pracy i zweryfikować postawione hipotezy badawcze zastosowałam różne metody badawcze, typowe dla prac naukowych osadzonych w dyscyplinie ekonomia i finanse, takie jak:

- krytyczna analiza i synteza krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu,
- metody analizy ilościowej i jakościowej stosowane w zakresie analizy danych empirycznych,
- badania ankietowe przeprowadzone w ramach badań własnych na reprezentatywnej próbie 275 przedsiębiorstw,
- metody statystyki opisowej i statystyki matematycznej (w tym test niezależności χ^2 , współczynnik V Cramera),
- metoda unitaryzacji zerowanej wykorzystana do kwantyfikacji poziomu rozwoju społeczno – gospodarczego gmin wiejskich i miejsko wiejskich województwa małopolskiego, stosowana zarówno dla potrzeb doboru próby badawczej, jak i do analizy danych faktycznych pozyskanych z badań własnych.

W części teoretyczno - przeglądowej pracy w oparciu o szeroką kwerendę bibliograficzną przeprowadziłam systematyczny przegląd piśmiennictwa krajowego i zagranicznego, który obejmował zarówno pozycje z kanonu literatury przedmiotu, jak i wyniki najnowszych badań empirycznych. Na podstawie tego przeglądu przeprowadziłam analizę teoretyczną, dokonałam konstruktywnej krytyki poglądów przedstawianych w wybranych pozycjach, a także podjęłam próbę syntezy zebranego materiału oraz przedstawiłam własne propozycje terminologiczne i typologiczne dotyczące poruszanej w pracy problematyki. Podjęte przeze mnie rozważania teoriopoznawcze miały charakter interdyscyplinarny. Opierały się one głównie na literaturze z zakresu problematyki innowacji, rozwoju regionalnego, rozwoju obszarów wiejskich oraz innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP.

Aby rozwiązać podnoszony w pracy problem badawczy przeprowadziłam ilościowe i jakościowe badania empiryczne. Z uwagi na ograniczoną ilość dostępnych materiałów źródłowych na temat poziomu innowacyjności oraz charakteru innowacji wdrażanych przez przedsiębiorstwa z obszarów wiejskich w Polsce, w tym również brak danych statystyki masowej, odpowiedzi na postawione w części empirycznej monografii problemy badawcze uzyskane zostały w toku przeprowadzonych badań własnych, których podstawę stanowiły badania ankietowe. Badania te pozwoliły na uzyskanie odpowiednich danych liczbowych

i charakterystyk jakościowych odnoszących się do innowacji wdrożonych w latach 2016 – 2018 przez przedsiębiorstwa sektora MSP z obszarów wiejskich województwa małopolskiego.

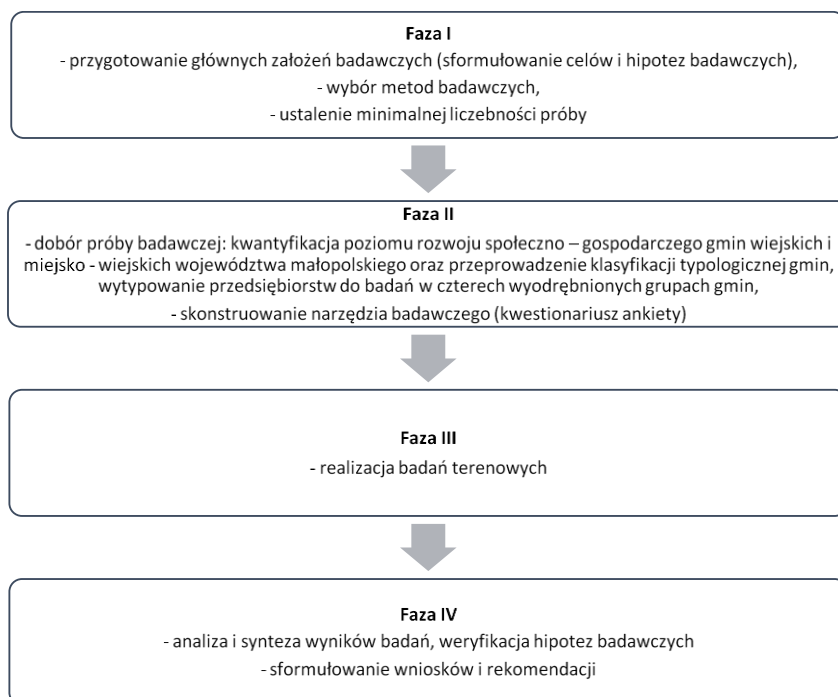
Przy identyfikacji przedsiębiorstw sektora MSP przyjąłem definicję stosowaną przez GUS, tj. opartą wyłącznie na kryterium wielkości zatrudnienia¹. Dla potrzeb delimitacji obszarów wiejskich skorzystałem z definicji stosowanej przez GUS, opartej na kryterium administracyjnym, ujmującej jako obszary wiejskie tereny położone w granicach gmin wiejskich i w części wiejskiej gmin miejsko-wiejskich. Zakres przestrzenny przeprowadzonych badań obejmował województwo małopolskie. Przesłanką wyboru przeze mnie takiego zakresu przestrzennego badań był fakt, że województwo małopolskie zajmuje wysoką lokatę wśród polskich województw pod względem wartości różnorodnych wskaźników świadczących o innowacyjności regionu, w tym także odsetka innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych. Charakteryzuje się ponadto najwyższym w skali kraju wskaźnikiem gęstości zaludnienia na wsi, co wiąże się z wyraźnie niższym niż średnio w kraju poziomem urbanizacji regionu, a także wyższym niż przeciętnie w kraju poziomem przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Region dysponuje ponadto szerokim wachlarzem oryginalnych i cennych zasobów lokalnych, w tym szczególnie tych specyficznie wiejskich, zwłaszcza wynikających z uwarunkowań przyrodniczych, które mogą zostać zmobilizowane w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw zlokalizowanych na tych obszarach. Zaznaczyć należy, że w celu zaprezentowania szerszego obrazu stanu innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP oraz jej uwarunkowań, posłużyłem się również danymi agregowanymi na poziomie Polski i Unii Europejskiej.

Aby otrzymać reprezentatywną próbę jednostek populacji zastosowałem probabilistyczną (losową) technikę wyboru próby, a w jej ramach zastosowałem losowanie warstwowe przy proporcjonalnej alokacji próby (Szreder, 2004). Cechą warstwową w przeprowadzanym badaniu była liczba przedsiębiorstw sektora MSP zlokalizowanych na obszarach wiejskich województwa małopolskiego w czterech grupach gmin wyodrębnionych z uwagi na poziom rozwoju społeczno – gospodarczego gminy. Zastosowany schemat losowania oraz dostatecznie duża liczebność próby zapewniły reprezentatywność badań, w związku z tym wnioski sformułowane na podstawie ich wyników można odnosić do całej populacji przedsiębiorstw sektora MSP zlokalizowanych na obszarach wiejskich województwa małopolskiego. Podbudowę metodyczną dla prowadzonych badań empirycznych stanowiły

¹ Zgodnie z tą definicją sektor MSP obejmuje przedsiębiorstwa, w których liczba pracujących nie przekracza 249 osób, przy czym mikroprzedsiębiorstwa to przedsiębiorstwa zatrudniające od 1 do 9 pracowników, małe przedsiębiorstwa – od 10 do 49 pracowników, natomiast średnie - od 50 do 249 pracowników.

publikacje z obszaru metodyki badań społecznych oraz literatura statystyczna. Ogólny schemat przebiegu postępowania badawczego w odniesieniu do badań empirycznych w graficzny sposób zaprezentowałam na rysunku 2. Szczegółowe omówienie metodyki badań empirycznych zawarłam w piątym rozdziale monografii.

Rysunek 2. Schemat przebiegu postępowania badawczego (część empiryczna)

Źródło: opracowanie własne

Dla zilustrowania ogólnych tendencji w zakresie kształtowania się poziomu innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP w Polsce i województwie małopolskim zastosowałam horyzont czasowy obejmujący lata 2010 – 2019. Natomiast badania ankietowe mające na celu zgromadzenie odpowiednich danych liczbowych i charakterystyk jakościowych odnoszących się do działalności innowacyjnej przedsiębiorstw sektora MSP z obszarów wiejskich objęły lata 2016 – 2018. Zakres czasowy badań własnych został zatem określony zgodnie z zaleceniami Podręcznika Oslo, a także wynikającą z niego metodyką badań GUS, zalecającymi, aby badaniami objąć okres trzech ostatnich lat poprzedzających badanie (OECD/Eurostat, 2018). Badania ankietowe przeprowadzono w okresie od września 2019 roku do stycznia 2020 roku na próbie 275 przedsiębiorstw. Materiał empiryczny do badań obejmował zatem dane pierwotne i dane wtórne. Podstawę analiz ekonomiczno – statystycznych opartych na danych wtórnych stanowiły przede wszystkim dane Głównego Urzędu Statystycznego oraz Eurostatu. W trakcie prowadzenia prac badawczych korzystałam

także z danych i materiałów opracowanych przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa, Okręgową Komisję Egzaminacyjną w Krakowie, czy Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. Dane pierwotne uzyskałam natomiast w toku przeprowadzonych badań ankietowych.

4.1.4. Omówienie struktury i treści monografii

Struktura książki nawiązuje do teoretyczno – empirycznego charakteru prowadzonych badań. Monografia składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, podsumowania i wniosków, spisu wykorzystanej bibliografii, spisu tabel oraz spisu rysunków. Poszczególne rozdziały stanowią kolejne etapy podań, korespondując z celami i hipotezami badawczymi. Pierwsze trzy rozdziały mają charakter teoretyczno – przeglądowy i tworzą warstwę konceptualną badań. Dokonałam w nich uporządkowania, uzupełnienia, bądź też dookreślenia zastanego stanu wiedzy. Rozdział czwarty posiada charakter analizy i syntezy, do której wykorzystałam zarówno literaturę przedmiotu, jak i różnorodne źródła wtórne. Dwa ostatnie rozdziały mają charakter empiryczny. W rozdziałach tych szczegółowo omówiłam metodykę badań empirycznych oraz zaprezentowałam wyniki badań własnych.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *„Innowacje we współczesnej gospodarce i przedsiębiorstwach – aspekty teoretyczne”*, zawarłam syntezę dorobku teoretycznego w obszarze innowacji prezentując sposób rozumienia terminów innowacje i innowacyjność, a także występujące w literaturze rodzaje i typologie innowacji. W rozdziale tym zwróciłam uwagę na istotną ewolucję jaka dokonała się w rozumieniu pojęcia innowacji od czasów jej prekursora – J.A. Schumpetera. Zauważyłam, że rozszerzeniu definicji innowacji towarzyszy pojawianie się nowych kryteriów, pozwalających na wyróżnienie coraz to nowych ich rodzajów, jak również rozszerzanie katalogu podmiotów wprowadzających innowacje. Zwróciłam uwagę, że obowiązujący współcześnie konsensus, zgodnie z którym wystarczającym warunkiem dla uznania danego rozwiązania za innowację jest fakt, by było ono nowe w skali wdrażającej je organizacji, wyraźnie wskazuje, że zarówno ekonomicznie, jak i społecznie pożądane są nie tylko innowacje radykalne (przełomowe) i kreatywne, wprowadzające zupełnie nowy pomysł, produkt czy usługę na rynek, lecz także te, o charakterze inkrementalnym (przyrostowym). W nawiązaniu do tych rozważań, przychylając się do charakteru zmian, jakie dokonały się w obszarze dorobku teoretycznego w zakresie rozumienia pojęcia innowacji, doprecyzowałam własne rozumienie tego pojęcia, przyjęte na potrzeby badań, zgodnie z którym nie musi mieć ona charakteru technicznego, jak również nie

musi mieć charakteru materialnego. Nie musi być także nowością na skalę światową, warunkiem wystarczającym jest, aby stanowiła ona nowość dla wdrażającego ją przedsiębiorstwa. Równocześnie nie musi to być zmiana radykalna, o charakterze przełomowym, lecz może to być zmiana ewolucyjna, o charakterze usprawniającym, będąca naśladownictwem lub też adaptacją rozwiązań stosowanych już przez inne podmioty na rynku. W dalszej części pierwszego rozdziału przedstawiłam ewolucję modeli procesów innowacyjnych aż po modele prezentujące ich przebieg we współczesnej gospodarce i przedsiębiorstwach, a także przybliżyłam istotę zjawiska dyfuzji innowacji. Rozdział pierwszy zakończyłam przeglądem źródeł innowacji oraz najważniejszych barier, jakie wiążą się z ich wdrażaniem.

Drugi rozdział zatytułowany „*Rozwój obszarów wiejskich – wybrane zagadnienia*” poświęciłam problematyce rozwoju obszarów wiejskich. W pierwszej części dokonałam syntezy dorobku literatury ujmującej obszary wiejskie jako przedmiot badań. Przeprowadzony przegląd ujęć definicyjnych i badań nad wsią i wiejskością z perspektywy socjologicznej, ekonomicznej i geograficznej pozwolił dostrzec ewolucję, jaka na przestrzeni lat dokonała się w postrzeganiu obszarów wiejskich, od definicji ujmujących je na zasadzie dychotomii jako obszary pozamiejskie, aż po ujęcia prezentujące je jako wysoce złożony kompleks zjawisk i procesów. W rozdziale tym w oparciu o dokonany przegląd piśmiennictwa zdefiniowałam również pojęcie rozwoju obszarów wiejskich wskazując, że stanowi on wielopłaszczyznowy i kompleksowy proces pozytywnych przemian, przyczyniających się do poprawy jakości życia mieszkańców i wzrostu konkurencyjności tych obszarów, oparty na wewnętrznym potencjale danej jednostki terytorialnej z uwzględnieniem jej zewnętrznych uwarunkowań w postaci szans i zagrożeń tkwiących w jej otoczeniu. W ostatniej części tego rozdziału na podstawie dokonanego przeglądu piśmiennictwa zaprezentowałam przegląd wybranych koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego, wyjaśniających pewne prawidłowości odnoszące się do zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich względem obszarów miejskich. Uwagę skupiłam na teoriach rozwoju nierównomiernego, obejmujących zarówno dorobek tradycyjnych koncepcji teoretycznych (teorie rozwoju spolaryzowanego), jak również współczesnych ich adaptacji oraz nowych podejść teoretyczno-metodologicznych. W rozważaniach nacisk położyłam na wyeksponowanie znaczenia innowacji jako czynnika warunkującego procesy polaryzacji rozwoju społeczno-gospodarczego w układzie miasto – wieś. Odniosłam się również do dorobku ewolucyjnych teorii rozwoju regionalnego, a w szczególności koncepcji *path dependence* (zależności od ścieżki), wskazującej, że przebieg i kierunki rozwoju danego terytorium mogą przebiegać w różny sposób na osi kontinuum, które

rozciąga się od rozwoju opartego raczej w całości na ciągłości procesów, aż po procesy wywołujące istotne zmiany i nowości w ścieżce rozwoju.

Rozważania zawarte w pierwszym i drugim rozdziale pracy stanowiły podstawę do zaprezentowania problematyki zawartej w rozdziale trzecim pt. „*Obszary wiejskie jako przestrzeń dla innowacji*”, w którym między innymi rozważana jest rola innowacji w procesach rozwoju obszarów wiejskich. Uwagę skupiałam w nim na wybranych koncepcjach rozwoju obszarów wiejskich, których praktyczna realizacja jest, w mojej opinii, sposobem na uruchomienie procesów ukierunkowanych na przełamanie dotychczasowych niekorzystnych zjawisk i trendów, powodujących niedostateczną dynamikę rozwoju i niską innowacyjność obszarów wiejskich w Polsce. Zaliczyłam do nich koncepcję zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich oraz terytorialne i inteligentne podejścia do rozwoju obszarów wiejskich. Analizując zaprezentowane koncepcje sformułowałam wniosek, że zrównoważenie, wielofunkcyjność, endogeniczność oraz przedsiębiorczość i innowacje to podstawowe wyznaczniki, które nałożone na specyfikę środowiska wiejskiego, pozwalają określić pożądane kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego współczesnych obszarów wiejskich. W dalszej części rozdziału w oparciu o dorobek teoretyczny zaproponowałam autorską typologię zasobów lokalnych obszarów wiejskich, które mogą zostać wykorzystane w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, przydatną z punktu widzenia wyodrębnienia wzorców innowacji w tych przedsiębiorstwach. Typologia jest wynikiem systematycznego i szerokiego przeglądu literatury krajowej i zagranicznej, zawierającej zarówno bezpośrednie odniesienia do tych zasobów, jak i opisy działań innowacyjnych i innowacji na obszarach wiejskich, pozwalające na identyfikację zasobów w nie zaangażowanych. W typologii zaproponowałam dwustopniowy podział zasobów lokalnych, dzieląc je na kategorie, którym przypisałam poszczególne grupy zasobów. Typologia składa się z sześciu głównych kategorii, obejmujących pięć kategorii zasobów specyficznych dla obszarów wiejskich, oraz szóstą przekrojową i międzysektorową kategorię zasobów uniwersalnych, nie związanych w szczególny sposób z obszarami wiejskimi. W ostatnim podrozdziale zaprezentowałam systemowe podejście do procesów innowacyjnych na obszarach wiejskich w postaci koncepcji wiejskiego systemu innowacji, który z założenia powinien tworzyć optymalne podstawy podnoszenia innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw wiejskich w warunkach mniej korzystnej lokalizacji niż na terenach zurbanizowanych, ograniczonego popytu, czy też różnego rodzaju deficytów występujących na tych obszarach.

Rozważania zawarte w czwartym rozdziale, któremu nadałam tytuł „*Innowacyjność przedsiębiorstw sektora MSP*”, koncentrują się wokół sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Wskazałam na przesłanki rosnącego znaczenia przedsiębiorstw sektora MSP w działaniach innowacyjnych prowadzonych we współczesnej gospodarce. W oparciu o dane statystyki masowej zobrazowałam poziom innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP w Polsce, prezentując także wyniki naszego kraju w tym zakresie na tle pozostałych państw Unii Europejskiej. Dokonałam również oceny poziomu innowacyjności przedsiębiorstw w województwie małopolskim prezentując je na tle osiągnięć krajowych. Wskazałam ponadto na specyficzne uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw w regionie, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki jego obszarów wiejskich. Rozważania zawarte w pierwszych czterech rozdziałach stworzyły zatem właściwą podbudowę teoretyczną – empiryczną dla wyników badań własnych zaprezentowanych w ostatnich dwóch rozdziałach.

Rozdziały piąty i szósty prezentują wyniki własnych badań ankietowych, przeprowadzonych w przedsiębiorstwach sektora MSP z obszarów wiejskich województwa małopolskiego. Rozdział piąty zatytułowany „*Innowacyjność przedsiębiorstw sektora MSP na obszarach wiejskich województwa małopolskiego w świetle wyników badań własnych*” poświęciłam identyfikacji i ocenie poziomu aktywności innowacyjnej badanych przedsiębiorstw sektora MSP w latach 2016 – 2018. Na wstępie rozdziału zaprezentowałam zakres i metodykę przeprowadzonych badań, a następnie szczegółowo przeanalizowałam charakterystyki ilościowe i jakościowe dotyczące innowacji wdrożonych przez badane przedsiębiorstwa w analizowanym okresie, źródła finansowania innowacji, a także ich wpływ na działalność badanych przedsiębiorstw oraz ich wyniki ekonomiczne. Dokonałam ponadto identyfikacji barier wdrażania innowacji w badanych przedsiębiorstwach położonych na obszarach wiejskich oraz analizy i oceny przestrzennego zróżnicowania innowacyjności badanych przedsiębiorstw w przekroju gmin o różnym rodzaju (gminy wiejskie i miejsko – wiejskie) oraz poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (gminy nisko, średnio, wysoko i bardzo wysoko rozwinięte).

Ostatni, szósty rozdział monografii pod tytułem „*Kierunki i efekty innowacji w mikro-, małych i średnich przedsiębiorstwach na obszarach wiejskich województwa małopolskiego*” ma charakter komplementarny w stosunku do poprzedniego. Zidentyfikowałam w nim skalę i zakres, a także sposoby wykorzystania zasobów lokalnych, szczególnie zasobów specyficznie wiejskich, w innowacjach wdrażanych przez badane mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa. Przeprowadzona analiza jakościowa uzyskanych wyników badań pozwoliła mi również na zaprezentowanie wdrożonych innowacji w przekroju sześciu wyodrębnionych przeze mnie

wzorców innowacji, pozwalających zrozumieć ścieżki, jakimi podążają te przedsiębiorstwa wprowadzając w swojej działalności rozwiązania innowacyjne. W rozdziale tym przedstawiłam również wyniki badań w zakresie oceny oddziaływania wdrożonych innowacji na gospodarkę, społeczeństwo i środowisko naturalne obszarów wiejskich regionu oraz ich wpływu na kształtowanie się ścieżek rozwoju tych obszarów. W oparciu o wyniki badań zidentyfikowałam ponadto, które z trendów występujących współcześnie na obszarach wiejskich województwa małopolskiego i w większych skalach przestrzennych w największym stopniu mogą oddziaływać na zwiększenie innowacyjności wiejskich MSP. Dokonałam także oceny, w jakim stopniu przedsiębiorstwa poprzez wdrożone innowacje adaptują się do tych trendów. Wyniki badań pozwoliły mi ponadto zaprezentować projekcję przyszłych kierunków rozwoju innowacyjnych rodzajów działalności w sektorze mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, które mają (w opinii badanych) realną szansę na kreację pozytywnych przemian na obszarach wiejskich.

W ostatniej części monografii – podsumowaniu i wnioskach – dokonałam podsumowania podjętej problematyki, a także odniosłam się do przyjętych celów i hipotez badawczych. Przedstawiłam również wnioski i rekomendacje, które mają znaczenie poznawcze i mogą stanowić wkład w kształtowanie polityki państwa na różnych szczeblach w obszarze oddziaływania na rozwój obszarów wiejskich poprzez stymulowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MSP. Wskazałam również kierunki dalszych badań w obszarze podjętej problematyki.

4.1.5. Uzyskane wyniki oraz możliwość ich wykorzystania

Dotychczas problematyka innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP na obszarach wiejskich w aspekcie wykorzystania przez nie zasobów lokalnych i realizowanych wzorców innowacji oraz ich wpływu na kształtowanie kierunków rozwoju obszarów wiejskich była rzadko podejmowana w piśmiennictwie, zwłaszcza w publikacjach krajowych. Przeprowadzone przeze mnie badania miały na celu uzupełnić zidentyfikowaną lukę poznawczą w **wymiarach teoretycznym, empirycznym i aplikacyjnym**. Główny cel pracy, jak również cele szczegółowe zostały osiągnięte poprzez realizację kolejnych części pracy, tj. teoretyczno – przeglądowej i empirycznej. Syntezę osiągniętych wyników w odniesieniu do postawionych hipotez badawczych przedstawiam poniżej.

W toku prowadzonych badań potwierdziłam prawdziwość pierwszej hipotezy badawczej głoszącej, że **innowacje w mikro-, małych i średnich przedsiębiorstwach na**

obszarach wiejskich wymagają innego, tj. niestandardowego i holistycznego podejścia do kwestii ich definiowania i pomiaru, wykraczającego poza wymiar naukowo-technologiczny i uwzględniającego kontekst gospodarczy, społeczno-kulturowy i ekologiczny środowisk wiejskich. Analiza literatury przedmiotu w obszarze teorii innowacji pozwoliła mi zarysować ewolucję, jaka dokonała się na przestrzeni czasu w rozumieniu pojęcia innowacji, związaną ze znacznym rozszerzeniem jej definicji poza wymiar naukowo-techniczny i uwzględnianiem także jej wymiaru społecznego i ekologicznego. Badania literaturowe wykazały, że o tym, czy dane rozwiązanie stanowi innowację, nie przesądza już dzisiaj tylko i wyłącznie jego bezpośredni czy pośredni efekt ekonomiczny, lecz również pozytywny wpływ wywierany na społeczeństwo czy środowisko lokalne oraz przyrodnicze. Innowacje mogą zatem wiązać się z nowymi lub ulepszonymi produktami, usługami lub procesami bądź z dostosowaniem ich do danego kontekstu gospodarczego, społecznego lub środowiskowego. Na podstawie analizy literatury przedmiotu oraz przeglądu wyników badań wtórnych wykazałam, że współczesne rozumienie innowacji w kontekście wiejskim oznacza zmianę podejścia do innowacyjności z ujęcia rozpatrującego innowacje jako zjawisko z obszaru technologii, właściwe ośrodkom miejskim, nasyconym działalnością firm oraz instytucji naukowo-badawczych, w kierunku aktywności proinnowacyjnej rozumianej szerzej, także jako **wspieranie nowych rozwiązań społecznych, opartych na działaniu zbiorowym (kapitale społecznym) realizowanym w lokalnym kontekście oraz promocję nowatorskich koncepcji produkcyjnych i usługowych, zarówno w sektorach tradycyjnych, jak i nowoczesnych.** Zrównoważone podejście do rozwoju obszarów wiejskich wymaga, aby innowacje były wdrażane pod warunkiem zachowania najistotniejszych wartości środowiska wiejskiego, w tym zasobów naturalnych, tradycji, kultury i wiedzy praktycznej mieszkańców wsi, charakterystycznych elementów architektury czy krajobrazu, a zatem tych wszystkich elementów, które składają się na specyfikę danego środowiska lokalnego. Pożądanym jest także, aby obejmowały wprowadzenie innowacyjnych produktów, inteligentnych usług lub procesów umożliwiających znalezienie rozwiązań dla problemów społecznych, gospodarczych lub środowiskowych występujących w społecznościach lokalnych i ułatwiających procesy zbiorowego uczenia się lub współpracy, stanowiąc tym samym klucz do poprawy jakości życia mieszkańców oraz budowania nowych lub też lepszego wykorzystania dotychczasowych zasobów terytorialnych. **Istotnym aspektem wdrażania innowacji na obszarach wiejskich jest zatem zachowanie wrażliwości terytorialnej, dającej możliwość dostosowania podejmowanych działań innowacyjnych do lokalnych uwarunkowań gospodarczych, społecznych i środowiskowych.**

Równocześnie dokonany przeze mnie przegląd literatury przedmiotu oraz wyników badań wtórnych wykazał, że na obszarach wiejskich, ze względu na specyficzną strukturę gospodarczą tych obszarów, niższą gęstość zaludnienia, niższą jakość zasobów ludzkich oraz zwykle mniejszą dostępność zasobów materialnych, a także ograniczone powiązania z ośrodkami badawczo-rozwojowymi, raczej trudno uzyskać innowacje w branżach wysoce zaawansowanych technologicznie, jak również o charakterze twórczym, radykalnym (absolutnym), wprowadzające całkowicie nowy pomysł, produkt czy usługę na dany rynek. Znalazło to potwierdzenie w wynikach przeprowadzonych badań własnych, które wskazują, że:

- Innowacje badanych przedsiębiorstw wiejskich w **dużej mierze odnoszą się do tradycyjnych, mniej zaawansowanych pod względem technologii i stosowanej wiedzy działalności produkcyjnych lub usługowych obecnych na obszarach wiejskich, które rzadziej stanowią przedmiot badań nad innowacyjnością.**
- Implementacja innowacji w badanych przedsiębiorstwach wiejskich rzadko stanowi wynik prowadzenia prac badawczo-rozwojowych. W zdecydowanej większości obejmuje ona **transfer i adaptację innowacyjnych rozwiązań opracowanych przez inne podmioty**, co wiąże się z wprowadzaniem innowacji w oparciu o sprawdzone już na rynku rozwiązania. Badania wykazały, że w latach 2016–2018 jedynie 1,5% badanych przedsiębiorstw prowadziło własną działalność badawczo-rozwojową i zatrudniało pracowników zajmujących się B+R. **Przedsiębiorstwa te są zatem w zdecydowanej większości naśladowcami, a nie liderami innowacji.**
- Innowacje wdrożone przez badane przedsiębiorstwa lokują się na skali wyrażającej continuum zmian, obejmujących z jednej strony proste modyfikacje istniejących produktów, usług czy procesów, nowe w skali danego przedsiębiorstwa, z drugiej strony oznaczających zasadniczo nowe produkty i procesy, będące nowością zarówno dla przedsiębiorstwa, jak i rynku, na którym ono działa. Innowacje te w **zdecydowanej mierze mają jednak charakter inkrementalny (przyrostowy, ewolucyjny)** i polegają często na usprawnieniu jedynie pewnych elementów produktów i procesów. Suma takich udoskonaleń może mieć jednak ogromne znaczenie dla budowania pozycji wiejskich firm, zwłaszcza jeżeli wdrażane są one systematycznie.

Wyniki badań własnych pozwoliły mi potwierdzić także drugą hipotezę badawczą, zgodnie z którą **występuje zależność pomiędzy innowacyjnością przedsiębiorstw na obszarach wiejskich a ich klasą wielkości, dynamiką rozwoju i wartością osiągniętych przez nie przeciętnych rocznych obrotów.** Weryfikacja zebranego materiału źródłowego przy

wykorzystaniu testu niezależności χ^2 wykazała, że **istnieje statystyczna zależność pomiędzy innowacyjnością przedsiębiorstwa a jego wielkością**. Odsetek badanych przedsiębiorstw innowacyjnych zwiększał się w kolejnych kategoriach przedsiębiorstw ujętych według liczby pracujących. W odniesieniu do badanych przedsiębiorstw innowacyjnych wykazano również, że istnieje statystyczna zależność pomiędzy wielkością przedsiębiorstwa a liczbą wdrożonych przez nie innowacji, łączną wartością poniesionych nakładów, a także przeciętną kwotą nakładów na jedną innowację. **Potwierdzono również statystycznie zależność pomiędzy innowacyjnością przedsiębiorstwa a dynamiką rozwoju przedsiębiorstwa**. Odsetek badanych przedsiębiorstw innowacyjnych kształtował się na najniższym poziomie w grupie przedsiębiorstw deklarujących występowanie tendencji spadkowej w prowadzonej działalności, najwyższy był natomiast w przypadku przedsiębiorstw deklarujących szybki wzrost. Weryfikacja przy wykorzystaniu testu niezależności χ^2 potwierdziła ponadto, że **istnieje statystyczna zależność pomiędzy innowacyjnością przedsiębiorstwa a przeciętną roczną wartością jego obrotów**. Odsetek badanych przedsiębiorstw innowacyjnych w kolejnych przedziałach wartości rocznych obrotów kształtował się od 28,8% w grupie przedsiębiorstw deklarujących ich przeciętną roczną wartość na poziomie do 50 tys. zł, do aż 54,4,% w grupie przedsiębiorstw osiągających powyżej 200 tys. rocznie. W przypadku przedsiębiorstw innowacyjnych test niezależności cech wykazał ponadto, że istnieje statystyczna zależność pomiędzy przeciętną roczną wartością jego obrotu a liczbą innowacji wdrożonych w przedsiębiorstwie, wartością łącznych nakładów poniesionych na innowacje w przedsiębiorstwie oraz przeciętną wartością nakładów poniesionych na jedną innowację w przedsiębiorstwie.

Pozytywnie zweryfikowałam również третią hipotezę badawczą, głoszącą, że **podejmowanie przez przedsiębiorstwa z obszarów wiejskich współpracy z instytucjami otoczenia biznesu sprzyja ich innowacyjności**. Weryfikacja danych źródłowych testem niezależności cech χ^2 pozwoliła stwierdzić, że **innowacyjność przedsiębiorstwa jest zależna od faktu, czy przedsiębiorstwo podejmowało współpracę z instytucjami otoczenia biznesu**. Przeprowadzone badania wykazały, że w analizowanym okresie 59,6% ogółu badanych przedsiębiorstw współpracowało lub korzystało z usług instytucji otoczenia biznesu, przy czym odsetek ten był zdecydowanie wyższy wśród przedsiębiorstw innowacyjnych w porównaniu z podmiotami, które w tym okresie nie wdrożyły żadnej innowacji (odsetek ten kształtował się na poziomie odpowiednio: 80,4% oraz 47,4%). **Poziom współpracy z instytucjami otoczenia biznesu był także zróżnicowany w zależności od klasy wielkości**

przedsiębiorstw i wzrastał w kolejnych wyróżnionych klasach wielkości, co wskazywać może na wyższą świadomość większych podmiotów na temat korzyści płynących z takiej współpracy, lecz może być także następstwem większych możliwości realizowania przedsięwzięć, które pociągają za sobą konieczność korzystania z tego typu usług. Wyniki badań pozwoliły stwierdzić, że instytucjami, z którymi w latach 2016–2018 najczęściej nawiązywali kontakt badani przedsiębiorcy, szczególnie ci innowacyjni, były **Lokalne Grupy Działania, co wskazuje na fakt, że pełnią one niezwykle istotną funkcję jako instytucje wsparcia rozwoju i innowacyjności przedsiębiorstw na obszarach wiejskich**. Wśród innych instytucji współpracujących znalazły się instytucje finansowe, agencje rządowe lub samorządowe. Respondenci, szczególnie ci reprezentujący przedsiębiorstwa innowacyjne, wskazywali ponadto na korzystanie z usług różnych instytucji szkoleniowo-doradczych: lokalnych centrów przedsiębiorczości, fundacji i stowarzyszeń działających na rzecz rozwoju przedsiębiorczości lub punktów konsultacyjno-doradczych. Badania wykazały ponadto, że wśród przedsiębiorców występuje **niski poziom współpracy z inkubatorami przedsiębiorczości czy ośrodkami innowacji, a także z uczelniami wyższymi lub jednostkami naukowo-badawczymi**, co potwierdza wnioski płynące z analizy danych statystyki masowej o występowaniu słabych powiązań sektora przedsiębiorstw z sektorem naukowo-badawczym.

Na podstawie wyników badań negatywnie zweryfikowałam czwartą hipotezę badawczą, zgodnie z którą **występuje zależność pomiędzy innowacyjnością przedsiębiorstw na obszarach wiejskich a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin, w których są one zlokalizowane**. Analiza wskaźników w postaci odsetka przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie, odsetka przedsiębiorstw innowacyjnych, odsetka gmin, w których zlokalizowane są przedsiębiorstwa innowacyjne, a także wskaźników natężenia wyrażających przeciętną wartość nakładów w przeliczeniu na jedno przedsiębiorstwo innowacyjne lub jedną wdrożoną innowację w grupie gmin o danym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego wykazała, że nie można wskazać jednoznacznych tendencji kształtowania się podanych wskaźników w przekroju grup gmin o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Wskaźniki te dla grupy gmin nisko rozwiniętych nie zawsze kształtują się najmniej korzystnie, i choć odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych jest w tej grupie gmin najniższy, to przedsiębiorstwa wdrożyły tam innowacje charakteryzujące się relatywnie wysoką wartością poniesionych nakładów. Dla zobiektywizowania tych wniosków przy wykorzystaniu testu χ^2 zbadałam zależność pomiędzy poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gminy a innowacyjnością przedsiębiorstwa, a w przypadku przedsiębiorstw innowacyjnych także liczbą

innowacji wdrożonych w przedsiębiorstwie, łączną wartością nakładów poniesionych na innowacje w przedsiębiorstwie oraz przeciętną wartością nakładów poniesionych na jedną innowację w przedsiębiorstwie. Wyniki przeprowadzonych obliczeń wskazały brak statystycznie istotnej zależności pomiędzy badanymi cechami. Badania nie potwierdziły zatem występowania zależności pomiędzy poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gminy a innowacyjnością badanych przedsiębiorstw, co wskazywać może na akcentowaną w wielu badaniach kluczową rolę czynników wewnętrznych i sektorowych w kształtowaniu aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw wiejskich. Można sądzić, że **wdrażając innowacje, w dużej mierze realizują one raczej model tzw. innowacyjności przedsiębiorczej, w której innowacyjność przedsiębiorstwa nie jest uzależniona zasadniczo od poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego czy szerzej rzecz ujmując – warunków zewnętrznych, lecz stanowi wypadkową oddziaływania wewnętrznych stymulatorów innowacyjności, tkwiących w samym przedsiębiorstwie i osobach zarządzających jego działalnością.**

Analiza materiału badawczego pozwoliła mi pozytywnie zweryfikować piątą hipotezę badawczą, zgodnie z którą **innowacje wdrażane w wiejskich przedsiębiorstwach sektora MSP rzadziej bazują na wykorzystaniu specyficznych zasobów wiejskich i oryginalnych rozwiązań służących wzbogaceniu i podtrzymaniu tożsamości ekonomicznej, społecznej i środowiskowej obszarów wiejskich, stanowią częściej powielenie rozwiązań innowacyjnych wdrażanych w miastach.** Wyniki badań dowiodły, że zasoby specyficznie wiejskie są podstawą i inspiracją dla części innowacji wdrożonych przez badane przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarach wiejskich województwa małopolskiego (37,8% ogółu innowacji), co potwierdza ich znaczenie dla wyzwiania potencjału i rozwoju wsi. Jednakże zdecydowana większość innowacji bazowała na wykorzystaniu zasobów lokalnych o charakterze uniwersalnym. Analiza jakościowa materiałów pochodzących z badań ankietowych pozwoliła na wyodrębnienie sześciu wzorców innowacji, dzięki którym można zrozumieć ścieżki, jakimi podążają wiejskie MSP, wprowadzając w swojej działalności rozwiązania innowacyjne. Badania wykazały, że **wzorce innowacji odnoszące się wprost do obszarów wiejskich: mobilizacji i waloryzacji ich specyficznych zasobów oraz rozwoju działalności uznawanych tradycyjnie za wiejskie, są podstawą i inspiracją dla zdecydowanie mniejszej liczby przedsiębiorstw wdrażających innowacje na obszarach wiejskich niż wzorce o charakterze bardziej uniwersalnym, a można nawet powiedzieć – o charakterze miejskim.**

Jak wykazano w badaniach, na obszarach wiejskich województwa małopolskiego przeważa obecnie aktywność ekonomiczna związana z sektorem usług. Powoduje to

implementowanie innowacji służących rozwojowi działalności w zakresie podstawowych usług dla ludności, ale także w nowoczesnych dziedzinach takich jak opieka medyczna, edukacja, czy usługi inżynieryjne czy biznesowe. W nieco mniejszym stopniu rozwija się przetwórstwo przemysłowe. Tego typu **działalności w dużej mierze nie mają wiele wspólnego z wcześniejszą aktywnością gospodarczą tych terenów**, która zwykle koncentrowała się na zajęciach powiązanych z rolnictwem, turystyce, budownictwie czy drobnej wytwórczości. **Innowacje zaliczone do tej grupy nie mobilizują jednak zasadniczo specyficznych zasobów obszarów wiejskich jako takich, bazując przede wszystkim na zasobach lokalnych o charakterze uniwersalnym. Nie „odkrywają” ukrytego potencjału obszarów wiejskich poprzez eksponowanie ich odrębności i odmienności od miasta.** Są raczej naśladownictwem firm z miasta i sprzyjają stymulowaniu rozwoju obszarów wiejskich na wzór rozwoju miejskiego. Warto podkreślić, że innowacje wdrażane w tych wzorcach korespondują zarówno z wyzwaniem o charakterze uniwersalnym w stosunku do całego sektora przedsiębiorstw, niezależnie od lokalizacji (cyfryzacja biznesu), jak i z tymi eksponowanymi szczególnie w kontekście obszarów wiejskich, jak dywersyfikacja gospodarki wiejskiej, poprawa jakości kapitału ludzkiego i społecznego czy wyzwania w zakresie mobilności.

Przeprowadzone badania pozwoliły również zweryfikować pozytywnie szóstą hipotezę badawczą, zgodnie z którą **przy tworzeniu innowacji przedsiębiorcy wiejscy wykorzystują wiedzę zewnętrzną i sieci powiązań zewnętrznych, korzystając z interakcji z różnorodnymi podmiotami zlokalizowanymi w miastach.** Na prawdziwość tej hipotezy wskazują wyniki częściowe badań dotyczące źródeł i autorstwa innowacji, które wyraźnie akcentują ogromne znaczenie powiązań miejsko-wiejskich. Potwierdzają, że wiedza i gotowe rozwiązania (technologiczne, organizacyjne czy marketingowe) absorbowane z miast, a także powiązania z rdzeniami miejskimi obejmujące interakcje bądź współpracę z konkurentami i partnerami handlowymi, klientami czy instytucjami otoczenia biznesu są istotnym stymulatorem dla wdrażania innowacji na obszarach wiejskich. Przedsiębiorcy wiejscy są dzięki temu w stanie zniwelować różnice występujące pomiędzy wsią a miastem, uzyskując dostęp do niektórych zasobów miejskich, jednocześnie korzystając z zalet swojej lokalizacji. Badania dowiodły, że **istotne źródło pomysłów na wdrożone innowacje stanowili klienci pochodzący z miast, a także konkurenci zlokalizowani w miastach.** Ponadto wdrażane innowacje stanowiły zdecydowanie częściej **odpowiedź na trendy społeczno-gospodarcze obserwowane w miastach** niż na obszarach wiejskich. Jedynie współpraca z partnerami w mieście stanowiła w zasadzie marginalne źródło pomysłów na innowacje, podobnie jak

z jednostkami naukowo-badawczymi. Także analiza wyników badań cząstkowych na temat autorstwa innowacji wskazuje na silne powiązania badanych przedsiębiorstw z ośrodkami miejskimi i korzystanie z wiedzy zewnętrznej pochodzącej z obszarów miejskich. W większości przypadków autorem wdrożonego rozwiązania było własne przedsiębiorstwo, dokonując wdrożenia innowacji poprzez adaptację lub modyfikację rozwiązań oryginalnie opracowanych przez inne przedsiębiorstwa, przy czym w ponad połowie przypadków rozwiązania te zaczerpnięte zostały od przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarach miejskich. Innowacje były również efektem wdrożenia gotowych rozwiązań opracowanych przez inne przedsiębiorstwa krajowe lub stanowiły efekt współpracy przedsiębiorstwa z innymi podmiotami biznesowymi, instytucjami otoczenia biznesu czy jednostkami naukowo-badawczymi, które również w większości przypadków zlokalizowane były w miastach. Wskazać też należy, że ważną rolę we wspieraniu działalności badanych przedsiębiorstw, w tym także zdolności do kreowania innowacji, odgrywa **transfer wiedzy od podmiotów otoczenia biznesu zlokalizowanych w ośrodkach miejskich**, z którymi w analizowanych latach one współpracowały.

Analiza pierwotnego materiału badawczego pozwoliła także na dokonanie pozytywnej weryfikacji ostatniej, siódmej hipotezy badawczej zakładającej, że **innowacje realizowane w przedsiębiorstwach wiejskich z reguły nie prowadzą do strukturalnej reorganizacji gospodarki na obszarach wiejskich, a jedynie unowocześniają wdrażające je podmioty i wzbogacają lub poszerzają już wcześniej realizowane funkcje tych obszarów**. Wyniki badań wskazują, że **wdrożone innowacje wzmacniają konkurencyjność wprowadzających je podmiotów poprzez unowocześnienie i rozszerzenie oferty produktów i usług, usprawnienie prowadzonej działalności i zwiększenie efektywności realizowanych procesów**. W toku prowadzonych badań wykazano, że wdrożone innowacje mogą w różny sposób oddziaływać na kształtowanie się ścieżek rozwoju obszarów wiejskich, prowadząc do unowocześnienia, dywersyfikacji lub stworzenia nowej ścieżki rozwoju tych obszarów. Wyniki badań wyraźnie wskazują, że **unowocześnienie ścieżki rozwoju obszarów wiejskich regionu dotyczy zdecydowanej większości podejmowanych przez badane przedsiębiorstwa działań skutkujących wdrożeniem innowacji i dotyczy 92,2% badanych przedsiębiorstw innowacyjnych, natomiast dywersyfikacja ścieżki jedynie nielicznych z nich (7,8% przedsiębiorstw innowacyjnych)**. Nie stwierdzono ponadto, aby wdrożone innowacje wpisywały się w rozwiązania, które mogłyby skierować rozwój obszarów wiejskich województwa małopolskiego na nową ścieżkę rozwoju. Oznacza to, że w przypadku badanych przedsiębiorstw wiejskich brak jest masy krytycznej, potrzebnej do zainicjowania

znaczących w skali obszarów wiejskich województwa zmian, skutkujących skierowaniem rozwoju gospodarki regionu w nowych kierunkach, nawet w ramach już istniejących na obszarach wiejskich regionu branż. Zdecydowana większość przedsiębiorstw dzięki innowacjom rozwija się nadal w tej samej branży, nie wchodząc w nowe obszary działalności, zasadniczo nie tworząc nowych zasobów endogenicznych obszarów wiejskich, a jedynie wzbogacając je. **Wdrożone innowacje nie prowadzą do strukturalnej reorganizacji gospodarki wiejskiej, następuje jedynie jej urozmaicenie i unowocześnienie w ramach już realizowanych funkcji gospodarczych, w tym również tych, dotyczących tradycyjnej gospodarki wiejskiej jak rolnictwo, leśnictwo czy turystyka i rekreacja. W pojedynczych przypadkach innowacje powodują dodawanie nowych w skali małopolskiej wsi obszarów aktywności gospodarczej w ramach istniejących już na tych obszarach branż, odnoszących się zarówno do bardziej tradycyjnych rodzajów działalności, jak i branż relatywnie nowych dla obszarów wiejskich.** Jest to równoznaczne z faktem, iż małopolska wieś, dzięki innowacjom wdrażanym przez przedsiębiorstwa sektora MSP, podobnie jak w dojrzałych gospodarkach rynkowych, coraz bardziej zmienia się i ewoluuje w kierunku tworzenia różnorodnej mieszanki działalności produkcyjnej lub usługowej. Równocześnie jednak wdrażane innowacje wiążą się z wprowadzaniem nowości i zmian w lokalnej gospodarce, pozwalających na rozwój obszarów wiejskich w wymiarze gospodarczym wedle istniejących już trajektorii rozwojowych.

Myślenie w kategoriach przyszłych ścieżek rozwoju obszarów wiejskich oznacza także zwrócenie uwagi na procesy adaptacji wiejskich przedsiębiorstw do różnorodnych trendów gospodarczych, społecznych i środowiskowych, które obserwowane są w skali globalnej, krajowej czy regionalnej, na co zwróciłam uwagę w ostatnim etapie badań. **Do najważniejszych trendów dotyczących obszarów wiejskich, które w opinii badanych mogą przełożyć się na zwiększenie innowacyjności wiejskich przedsiębiorstw, należą: rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych, poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich, rozwój nowoczesnych technologii, które mogą zostać wykorzystane w sektorach tradycyjnych, poprawa poziomu wykształcenia mieszkańców wsi, a także wzrost znaczenia turystyki wiejskiej w sektorze turystycznym.** Większość obserwowanych współcześnie trendów uznawana jest przez przedsiębiorców za szansę na zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw wiejskich, nie dotyczy to jednak **globalizacji i zmian klimatycznych, które oceniane były najczęściej jako czynniki neutralne lub wręcz bariery podnoszenia innowacyjności oraz trendu związanego ze starzeniem się społeczeństwa, który przeważnie uznawany był za barierę dla wzrostu innowacyjności w sektorze MSP.**

Jak wykazały badania, przedsiębiorcy wiejscy dostrzegają najważniejsze trendy występujące na obszarach wiejskich regionu lub też w większych skalach przestrzennych, adaptując częściowo do nich swoją działalność, bądź wykorzystując je przez tworzenie innowacji odpowiadających na wyzwania związane z tymi trendami. Badania wykazały jednak, że stopień odpowiedzi przedsiębiorców na poszczególne trendy jest mocno zróżnicowany.

Na podstawie wyników badań stwierdzono ponadto, że **przyszłe kierunki rozwoju innowacyjności w sektorze MSP na obszarach wiejskich** postrzegane są w większości w kategorii tych rodzajów działalności, które są już dobrze zakorzenione w strukturze gospodarczej obszarów wiejskich, tj. **turystyki, tradycyjnej wytwórczości czy produkcji i przetwórstwa żywności**. Kierunki rozwoju innowacyjności przedsiębiorców wiejskich upatrywane są również w kontekście **odpowiadania na problemy demograficzne i społeczne**, takie jak starzejące się społeczeństwo czy zapewnienie usług zdrowotnych, a także możliwości **produkcji energii ze źródeł odnawialnych**. W toku badań odnotowano jednak, że zdecydowana większość badanych nie widzi możliwości rozwoju na obszarach wiejskich **bardziej zaawansowanych technologicznie rodzajów produkcji oraz usług opartych na wiedzy**. Z badań wynika zatem, że sami przedsiębiorcy w zbyt małym stopniu uwzględniają w pożądanym kierunku innowacyjnego rozwoju obszarów wiejskich jeden z kluczowych czynników, jakim jest rozwój nowoczesnych obszarów gospodarowania, opartych na nowoczesnej wiedzy i technologiach nowej generacji. Znaczenie tych sektorów istotnie zwiększa się, co ma związek ze wzrastającym zapotrzebowaniem gospodarki na nowoczesne rodzaje działalności, co z kolei oznaczać może brak możliwości wykorzystania przez wiejskie przedsiębiorstwa sektora MSP związanych z nimi szans rozwojowych.

Przeprowadzone badania oraz pogłębione analizy dotyczące innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP w kontekście rozwoju obszarów wiejskich skłoniły mnie do wysunięcia następujących **wniosków i rekomendacji**, które mają znaczenie poznawcze i mogą stanowić wkład w kształtowanie polityki państwa na różnych szczeblach w obszarze oddziaływania na rozwój obszarów wiejskich poprzez stymulowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MSP:

- Przegląd dostępnego materiału statystycznego oraz wyników badań wtórnych w obszarze innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP na obszarach wiejskich wskazuje na występującą lukę empiryczną w tym obszarze. **Pożądane jest zatem poszerzenie zakresu gromadzonych informacji statystycznych oraz prowadzonych badań empirycznych w obszarze tej problematyki. Wskazane jest również uwzględnianie w większym stopniu w badaniach szerszego spektrum innowacji, a**

nie głównie tych stanowiących efekt działalności badawczo-rozwojowej, jak również zwrócenie większej uwagi na innowacje wdrażane w tradycyjnych branżach przemysłu i usług, obok tych opartych na zaawansowanych technologiach i wiedzy. Pozwoli to stworzyć bardziej kompleksowy i realistyczny obraz sytuacji w zakresie innowacyjności mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w polskich regionach, w tym szczególnie na obszarach wiejskich oraz skuteczniejsze ukierunkowanie udzielanego im wsparcia.

- Zasoby lokalne obszarów wiejskich, zarówno specyficznie wiejskie, jak i uniwersalne, zapewniają różnorodne możliwości wykorzystania ich w procesach innowacyjnych przedsiębiorstw sektora MSP. Poprzez ich właściwe rozpoznanie i zmobilizowanie w działaniach innowacyjnych mają potencjał nie tylko do stymulowania rozwoju przedsiębiorstw, lecz także unowocześniania, dywersyfikacji i tworzenia nowych ścieżek rozwoju obszarów wiejskich. Tym samym stanowią ważny czynnik odnowy i zmiany kierunków rozwoju obszarów wiejskich oraz uczynienia ich bardziej zorientowanymi na przyszłość. Niemniej jednak sama eksploatacja zasobów lokalnych nie wystarczy do wprowadzania istotnych zmian w tym zakresie, ponieważ może ona prowadzić do zamknięcia się w obrębie określonych schematów prowadzenia działalności i niezdolności dostrzegania nowych możliwości. Niezbędne jest zatem **stworzenie mechanizmów wspierających wiejskich przedsiębiorców w działaniach obejmujących innowacyjne łączenie endogenicznych zasobów obszarów wiejskich, w tym szczególnie tych specyficznie wiejskich, z wiedzą zewnętrzną i nowoczesnymi technologiami,** co pozwoli na efektywniejsze wykorzystanie potencjału tych obszarów, jak również wprowadzanie na większą skalę rozwiązań służących unowocześnianiu tych obszarów przy równoczesnym wzbogaceniu i podtrzymaniu ich tożsamości ekonomicznej, społecznej i środowiskowej.
- Charakterystyka struktury społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich, jak również przedsiębiorstw sektora MSP powoduje, że na tych obszarach tworzone są w zdecydowanej większości innowacje przyrostowe, pozwalające na unowocześnianie, względnie dywersyfikację ścieżki rozwoju obszarów wiejskich regionu, nie następuje natomiast rozwój nowych dziedzin działalności, co byłoby możliwe dzięki wdrażaniu bardziej radykalnych innowacji. **Dla realizacji bardziej radykalnych działań innowacyjnych niezbędna jest intensyfikacja udzielanego przedsiębiorcom wsparcia, zwłaszcza w zakresie budowania powiązań sektora przedsiębiorstw**

z innymi aktorami wiejskiego systemu innowacji, w tym z ośrodkami innowacji oraz jednostkami naukowo-badawczymi.

- Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają sformułować ocenę, że stopień odpowiedzi przedsiębiorstw sektora MSP z obszarów wiejskich na wyzwania pojawiające się w związku ze współczesnymi trendami w gospodarce, społeczeństwie i środowisku jest niewystarczający, a innowacje wdrażane przez wiejskie MSP w niedostatecznym zakresie rozwijają ich działalność w tych kierunkach, które identyfikowane są jako szanse rozwojowe obszarów wiejskich, a także regionalne inteligentne specjalizacje. **Konieczne jest zatem lepsze adresowanie interwencji publicznej kierowanej do przedsiębiorstw MSP na obszarach wiejskich, zachęcającej je do rozwijania innowacyjnych rozwiązań w przyszłościowych dla obszarów wiejskich i regionu branżach, adresujących stojące przed nimi wyzwania technologiczne, gospodarcze, społeczne (w tym demograficzne) czy środowiskowe.**

4.1.6. Wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse

W moim przekonaniu omawiana monografia stanowi oryginalne dzieło zarówno na tle krajowego, jak i międzynarodowego piśmiennictwa ekonomicznego. Zgodnie z posiadaną przeze mnie wiedzą publikacja ta stanowi pionierskie studium poświęcone innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP na obszarach wiejskich w aspekcie wykorzystania przez nie zasobów lokalnych i realizowanych wzorców innowacji oraz ich wpływu na kształtowanie kierunków rozwoju obszarów wiejskich. Rozpoznanie tej problematyki pozwoliło na odkrycie natury korzyści i wartości dodanej, jakie wiążą się z funkcjonowaniem przedsiębiorstw MSP na obszarach wiejskich w związku z prowadzoną przez nie działalnością innowacyjną, a także ocenę, w jaki sposób przedsiębiorstwa te przez wdrażane innowacje kształtują nie tylko swoje, lecz także regionalne i lokalne trajektorie rozwoju. W literaturze przedmiotu, zwłaszcza polskiej, trudno znaleźć pozycję, która w tak kompleksowy sposób ujmowałaby tę problematykę.

Najważniejsze osiągnięcia przedstawionej przeze mnie do oceny monografii wynikają z realizacji wyznaczonych celów. Wyniki moich badań pozwoliły na poszerzenie stanu wiedzy w zakresie badanej triady zagadnień: innowacje – funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstw sektora MSP – rozwój obszarów wiejskich i mogą być uznane za wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse. Wartość dodaną niniejszych badań rozpatrywać należy w trzech aspektach. Po pierwsze, podjęty w pracy problem badawczy w wymiarze teoretycznym wypełnił lukę

w zakresie teorii rozwoju regionalnego w obszarze problematyki rozwoju obszarów wiejskich, związaną z niedostatecznym rozpoznaniem mechanizmów tworzenia innowacji w sektorze MSP na obszarach wiejskich, w tym roli zasobów lokalnych, a szczególnie specyficznie wiejskich, w ich kreowaniu, a także wpływu tych innowacji na kierunki rozwoju obszarów wiejskich. W wymiarze empirycznym badania poszerzyły zakres dotychczasowych studiów w obszarze regionalnych badań nad innowacjami, dostarczając nowych i unikatowych danych empirycznych na temat innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP na obszarach wiejskich wybranego regionu, tj. województwa małopolskiego, niedostępnych w ramach statystyki masowej oraz opracowań tematycznych przygotowywanych przez różnorodne instytucje. Równocześnie pozwoliły na szeroką analizę i ocenę procesów zachodzących na obszarach wiejskich poprzez zastosowanie ujęcia, które zintegrowało procesy innowacyjne zachodzące w mikro-, małych i średnich przedsiębiorstwach na obszarach wiejskich z procesami rozwoju tych obszarów. W wymiarze aplikacyjnym przeprowadzone badania pozwoliły na sformułowanie rekomendacji dla polityki państwa w obszarze oddziaływania na rozwój obszarów wiejskich poprzez stymulowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MSP.

Oryginalny wkład monografii obejmuje zatem w szczególności:

- syntezę dorobku teoretycznego w zakresie zagadnień innowacji i innowacyjności oraz poszerzenie wiedzy w tym obszarze poprzez osadzenie zasadniczych pojęć tej teorii w kontekście problematyki rozwoju obszarów wiejskich i specyfiki funkcjonujących tam przedsiębiorstw, w tym poprzez:
 - przedstawienie autorskiego podejścia do rozumienia pojęcia innowacji w odniesieniu do rozwiązań wdrażanych przez podmioty funkcjonujące na obszarach wiejskich,
 - poszerzenie wiedzy w zakresie systemów innowacji poprzez opracowanie koncepcji wiejskiego systemu innowacji,
- syntezę dorobku teoretycznego w zakresie teorii rozwoju regionalnego ze szczególnym wyeksponowaniem kwestii znaczenia czynnika innowacji w świetle wybranych koncepcji rozwoju regionalnego wyjaśniających przebieg procesów rozwojowych w relacji centrum – peryferie (miasto – wieś), jak również roli innowacji w kontekście praktycznej realizacji wybranych współczesnych koncepcji rozwoju obszarów wiejskich,
- poszerzenie wiedzy na temat stanu innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP na obszarach wiejskich w Polsce poprzez dokonanie szczegółowej analizy i oceny aktywności innowacyjnej mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw z obszarów wiejskich województwa małopolskiego, w tym analizy i oceny przestrzennego jej zróżnicowania

w przekroju gmin wiejskich i miejsko – wiejskich oraz gmin o różnym poziomie rozwoju społeczno – gospodarczego, jak również dokładne rozpoznanie charakterystyk ilościowych i jakościowych wdrażanych innowacji,

- poszerzenie wiedzy na temat mechanizmów tworzenia innowacji w sektorze MSP na obszarach wiejskich w wybranym regionie poprzez dokładne rozpoznanie źródeł innowacji, autorstwa innowacji, wysokości nakładów i źródeł ich finansowania, zakresu współpracy przedsiębiorstw wiejskich z podmiotami otoczenia biznesu, jak również identyfikację motywów ich wdrażania, wpływu innowacji na działalność badanych przedsiębiorstw i ich wyniki ekonomiczne, a także barier warunkujących ich wdrażanie,
- usystematyzowanie wiedzy w zakresie teorii rozwoju regionalnego w odniesieniu do zasobów lokalnych warunkujących realizację procesów rozwojowych oraz opracowanie autorskiej typologii zasobów lokalnych obszarów wiejskich, które mogą zostać wykorzystane w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw tam zlokalizowanych, a następnie dokonanie wielowymiarowej analizy skali i zakresu wykorzystania zasobów lokalnych obszarów wiejskich w innowacjach wdrażanych przez wiejskie mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa, ze szczególnym uwzględnieniem roli, jaką odgrywają w tym obszarze zasoby specyficznie wiejskie,
- zdefiniowanie pojęcia wzorca innowacji, a następnie wyodrębnienie i charakterystyka wzorców innowacji realizowanych w badanych przedsiębiorstwach sektora MSP z obszarów wiejskich,
- poszerzenie wiedzy na temat wpływu innowacji wdrażanych przez wiejskie MSP na gospodarkę, społeczeństwo i środowisko naturalne obszarów wiejskich,
- poszerzenie wiedzy na temat aktualnych kierunków innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP z obszarów wiejskich w aspekcie ich wpływu na ścieżki rozwoju obszarów wiejskich regionu,
- ocenę aktualnych oraz identyfikację przyszłych kierunków innowacyjności w sektorze MSP na obszarach wiejskich w świetle współcześnie obserwowanych trendów społeczno-gospodarczo-środowiskowych,
- wskazanie dalszych kierunków badań nad innowacyjnością przedsiębiorstw sektora MSP w kontekście jej wpływu na rozwój obszarów wiejskich.

Poza omówionym wkładem w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse, praca posiada również **walory aplikacyjne**. Tematyka podjęta w monografii jest niezwykle istotna zarówno z punktu widzenia problematyki rozwoju oraz zwiększania innowacyjności przedsiębiorstw

sektora MSP, jak i kształtowania warunków dla innowacyjnego rozwoju obszarów wiejskich w Polsce. Wspieranie innowacyjności przedsiębiorstw stanowi jeden z zasadniczych elementów polityki państwa, w moim przekonaniu uwaga w tym obszarze skupia się jednak na przedsiębiorstwach dysponujących dużym potencjałem rozwojowym, działających w nowoczesnych branżach. Takie podejście do innowacyjności w mniejszym stopniu dotyczy mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw z obszarów wiejskich, które mogą mieć trudności w realizacji przyjętych modeli innowacyjności. Problematyka monografii koncentruje się zatem na istotnym wyzwaniu, jakim jest stymulowanie rozwoju obszarów wiejskich poprzez działania innowacyjne realizowane w sektorze MSP, wymagającym jednak nowego podejścia do tworzenia i wdrażania rozwiązań innowacyjnych, które powinny w jak największym stopniu bazować na endogenicznym potencjale wsi. Sformułowane przeze mnie wnioski i rekomendacje płynące z przeprowadzonych badań mają zatem istotne znaczenie poznawcze i stanowią wkład w kształtowanie polityki państwa na różnych szczeblach w obszarze oddziaływania na rozwój obszarów wiejskich poprzez stymulowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MSP.

4.1.7. Literatura wykorzystana w punkcie 4.1.

- Bosworth G., Price L., Collison M., Fox Ch., *Unequal futures of rural mobility: Challenges for a "Smart Countryside"*, Local Economy 2020, Vol. 35(6) 586–608.
- Brańka P., *Innowacje na obszarach wiejskich na przykładzie inicjatyw podejmowanych przez lokalne grupy działania w woj. małopolskim*, Studia KPZK PAN 2016, nr 173, s. 125-135.
- Brańka P., Kudłacz T., *Uwarunkowania instytucjonalne wzmacniania i wykorzystania kapitału terytorialnego w rozwoju obszarów wiejskich*, Studia KPZK PAN, 2017, nr 177, s. 67-81.
- Cannarella C., Piccioni V., *Traditiovations: Creating innovation from the past and antique techniques for rural areas*, Technovation 2011, No. 31, s. 689-699.
- Dziemianowicz W., Szlachta J., Pylak K., *Innowacyjność słabo rozwiniętych regionów – zmiana ścieżek rozwoju czy dryfowanie?*, Studia KPZK, 2017, Nr 179, s. 8-21.
- Eder J., *Innovation in the Periphery: A Critical Survey and Research Agenda*, International Regional Science Review 2019, Vol. 42(2) 119-146.
- Eder J., Trippel M., *Innovation in the periphery: Compensation and exploitation strategies*, Papers in Economic Geography and Innovation Studies 2019, No. 7, s. 1-17.
- Esparcia P.J., *Innovation and networks in rural areas. An analysis from European innovative projects*, Journal of Rural Studies 2014, No. 34, s. 1-14.
- Florida R., Adler P., Mellander C., *The city as innovation machine*, Regional Studies 2017, No. 51(1), s. 86-96.
- Gamito T.M., Madureira L., *Shedding light on rural innovation: Introducing and applying a comprehensive indicator system*, Regional Science. Policy and Practice 2019, Vol. 11, Iss. 2, s. 251-277.
- Gamito T.M., Madureira L., Lima Santos J.M., *Unveiling and typifying rural resources underpinned by innovation dynamics in rural areas*, Regional Science Policy&Practice 2021, vol. 13, s. 457-477.

- Grabher G., *Marginality as strategy: Leveraging peripherality for creativity*, Environment and Planning A: Economy and Space 2018, No. 50(8), s. 1785-1794.
- Graffenberger M., Vonnahme L., *Questioning the "periphery label" in economic geography: Entrepreneurial action and innovation in South Estonia*, ACME: An International Journal for Critical Geographies 2019, No. 18(2), s. 529-550.
- Isaksen, A., *Industrial development in thin regions: Trapped in path extension?* Journal of Economic Geography 2015, No. 15(3), s. 585–600.
- Isaksen A., Karlsen J., *Innovation in Peripheral Regions*, [w:] Shearmur R., Carrincazeaux Ch., Doloreux D. (red.), *Handbook of the Geographies of Innovation*, Edward Elgar, Cheltenham 2016, s. 277-285.
- Knickel K., Brunori G., Rand S., Proost J., *Towards a better conceptual framework for innovation processes in agriculture and rural development: From linear models to systemic approaches*, Journal of Agricultural Education and Extension 2009, No. 15(2), s. 131–146.
- Korsgaard S., Ferguson R., Gaddefors J., *The best of both worlds: How rural entrepreneurs use placial embeddedness and strategic networks to create opportunities*, Entrepreneurship and Regional Development 2015, No. 27(9-10), s. 574-598.
- Kutkowska B., Hasiński W., *Wielofunkcyjność – nowe spojrzenie na rozwój obszarów wiejskich*, Wieś i Rolnictwo, 2018, Nr 2 (179), s. 113-131.
- Läpple D., Renwick A., Cullinane J., Thorne F., *What drives innovation in the agricultural sector? A spatial analysis of knowledge spillovers*, Land Use Policy 2016, No. 56, s. 238-250.
- OECD, *OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship SMEs, Entrepreneurship and Innovation*, OECD Publishing 2010.
- OECD/Eurostat, *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation*, 4th Edition, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg 2018.
- Rodríguez-Pose A., Wilkie C., *Innovating in less developed regions: What drives patenting in the lagging regions of Europe and North America*, Growth and Change 2019, No. 50 (1), s. 4-37.
- Szreder M., *Metody i techniki sondażowych badań opinii*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2004.
- Sobol D., *Innowacyjność jako determinanta współczesnego rozwoju regionu*, Acta Universitatis Nicolai Copernici. Ekonomia 2017, t. 48, nr 2, s. 73-87.
- Thurik R., *Entrepreneurship, Economic Growth and Policy in Emerging Economies*, Research Paper UNU_WIDER, 2009, No. 12.
- Zagata L., Sutherland L-A., Hrabák J., Lostak M., *Mobilising the Past: Towards a Conceptualisation of Retro-Innovation*, Sociologia Ruralis 2020, Vol. 60, Iss. 3, s. 639-660.
- Zrobek J., *Innowacyjne aspekty rozwoju obszarów wiejskich*, Handel Wewnętrzny, 2014, nr 5, s. 333-345.
- Zwolińska-Ligaj M.A., *Kształtowanie lokalnych systemów innowacji jako sposób realizacji koncepcji inteligentnego rozwoju na przykładzie regionów peryferyjnych*, Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2018.

4.2. Pozostałe osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład autorki w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse

Okres przed uzyskaniem stopnia doktora był okresem poszukiwania mojej tożsamości naukowo – badawczej, jednak od samego początku kariery naukowej moje zainteresowania

badawcze ogniskowały się wokół problematyki funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw sektora MSP, stopniowo koncentrując się na przedsiębiorstwach prowadzących działalność na obszarach wiejskich oraz instrumentach wsparcia dedykowanym tym przedsiębiorstwom w ramach funduszy Unii Europejskiej, co znalazło odzwierciedlenie w tematyce mojej pracy doktorskiej. W tym czasie poboczny obszar mojej aktywności naukowej obejmował zagadnienia związane z kryzysem ekonomicznym zapoczątkowanym w 2008 roku i jego implikacjami dla polskiej gospodarki.

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora kontynuowałam nurt badawczy podjęty przed doktoratem. Moje zainteresowania badawcze ewoluowały jednak, ulegając stopniowo poszerzeniu o inne zagadnienia związane bezpośrednio lub pośrednio z rozwojem przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, co znalazło również odzwierciedlenie w tematyce podejmowanych przeze mnie badań. W związku z realizacją projektów badawczych w centrum moich zainteresowań znalazły się również zagadnienia związane z funkcjonowaniem drobnych gospodarstw rolnych i drobnych przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego oraz ich roli w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego, jak również z wyzwaniami, jakie dla gospodarki i społeczeństwa wynikają z zachodzących współcześnie przemian gospodarczych, społecznych, ekologicznych i technologicznych. Dokonując całościowej systematyki mojego dorobku publikacyjnego, poszczególne publikacje mogę przyporządkować zatem do trzech głównych obszarów badawczych:

Obszar I – Przedsiębiorczość w sektorze MSP na obszarach wiejskich

Obszar II – Małe gospodarstwa rolne i drobne przedsiębiorstwa przetwórstwa rolno-spożywczego oraz ich rola w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego

Obszar III – Wyzwania dla współczesnej gospodarki i społeczeństwa wobec zachodzących przemian gospodarczych, społecznych, ekologicznych i technologicznych

Wyżej wskazane obszary badawcze ukształtowały się pod wpływem prowadzonych przeze mnie samodzielnie studiów literaturowych, realizowanych projektów badawczych, współpracy naukowo – badawczej z innymi ośrodkami akademickimi, jak również współpracy z otoczeniem społeczno – gospodarczym. Badania naukowe realizowane w każdym z tych obszarów wpłynęły na ostateczny wybór tematu mojej rozprawy habilitacyjnej, w której uwzględniono wątki w nich poruszane, co wskazuje na ciągłość procesu ewolucji moich zainteresowań badawczych. Poniżej przedstawiona została krótka charakterystyka wskazanych

obszarów badawczych wraz z przybliżeniem najważniejszych publikacji wpisujących się w nurt danego obszaru badań².

Obszar I - Przedsiębiorczość w sektorze MSP na obszarach wiejskich

Pierwszy z obszarów badawczych dotyczy problematyki przedsiębiorczości w sektorze MSP na obszarach wiejskich. Obszar ten obejmuje dużą część opublikowanych przeze mnie prac naukowych, zarówno w okresie przed, jak i po doktoracie i stanowi główną oś moich prac badawczych. Chciałabym podkreślić, że podejmowane przeze mnie badania w tym obszarze prowadzone były w warunkach występujących zarówno wówczas, jak i obecnie niedostatków w zakresie danych statystycznych oraz badań i analiz odnoszących się do sektora MSP na obszarach wiejskich. Jako przykład posłużyć mogą chociażby liczne analizy Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, pomijające tematykę przedsiębiorczości wiejskiej w analizach dotyczących sektora przedsiębiorstw. Braki informacyjne w tym zakresie dotyczą również statystyki masowej, gdyż duża część danych publikowanych przez GUS, dotyczących sektora przedsiębiorstw jest niedostępna w podziale na obszary miejskie i obszary wiejskie. Z tego też względu badania dotyczące przedsiębiorczości w sektorze MSP na obszarach wiejskich były i nadal są podejmowane przez relatywnie niewielką grupę autorów. Zdecydowana większość moich publikacji w tym obszarze oparta została na wynikach własnych badań o charakterze ilościowym, które pozwoliły mi dobrze poznać specyfikę przedsiębiorstw wiejskich oraz uwarunkowań, w jakich one funkcjonują. Badania te wpisywały się w problematykę badań statutowych Katedry Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw dotyczących szeroko pojętej problematyki funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw.

W pierwszych latach po uzyskaniu stopnia doktora moje badania w tym obszarze stanowiły kontynuację i rozwinięcie badań podjętych w ramach dysertacji doktorskiej i koncentrowały się na zagadnieniach związanych z narzędziami interwencjonizmu państwowego w postaci funduszy Unii Europejskiej, kierowanych na rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. U podstaw podjęcia tego tematu w ramach pracy doktorskiej, a następnie kontynuowania badań w tym zakresie w okresie po doktoracie leżało moje przekonanie, że kształtowanie sprzyjających warunków do zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej ma szczególne znaczenie zwłaszcza w odniesieniu do obszarów wiejskich, gdyż jest niezbędne do stworzenia warunków brzegowych zachęcających do aktywności gospodarczej stymulującej pozytywne aspekty transformacji tych obszarów. Za

² Teksty wskazanych publikacji przedstawiono w Załączniku 7 do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego.

kluczowy problem uznałam zatem rozpoznanie instrumentów wykorzystywanych w rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej w sektorze MSP, ocenę skuteczności ich wykorzystania oraz wskazanie pożądanych kierunków działań interwencyjnych. W publikacjach zaliczonych do tego nurtu badań skupiałam się między innymi na identyfikacji determinant absorpcji środków UE, kierunków i efektów wykorzystania tych funduszy przez przedsiębiorców wiejskich, a także na ocenie efektywności wydatkowania środków publicznych. Artykuły te stanowią zatem mój wkład w dyscyplinę ekonomia i finanse poszerzający wiedzę w zakresie nie tylko specyfiki sektora MSP na obszarach wiejskich, lecz również wykorzystania instrumentów wsparcia tych przedsiębiorstw dostępnych w ramach programów UE, w tym szczególnie oceny skuteczności tego typu interwencji zarówno z punktu widzenia samych przedsiębiorstw, jak i celów polityki wobec MSP oraz polityki rozwoju obszarów wiejskich.

W kolejnych latach moje zainteresowania badawcze w omawianym obszarze uległy rozszerzeniu o problematykę rozwijania działalności gospodarczej w sektorze MSP przez osoby powiązane z małymi gospodarstwami rolnymi. Tematyka ta eksplorowana była przeze mnie również w oparciu o wyniki własnych badań ankietowych, przeprowadzonych na reprezentatywnej próbie mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw z województwa małopolskiego, prowadzonych przez osoby będące równocześnie właścicielami małych gospodarstw rolnych. Moje badania w tym nurcie skupiały się na interakcjach zachodzących pomiędzy działalnością rolniczą i pozarolniczą, ich konsekwencjach zarówno dla gospodarstwa rolnego, jak i prowadzonego przedsiębiorstwa oraz związanych z nimi implikacjach dla rozwoju obszarów wiejskich. Swoją uwagę badawczą kierowałam również ku zagadnieniom odnoszącym się do czynników rozwoju i instrumentów wsparcia przedsiębiorstw wiejskich prowadzonych przez osoby powiązane z gospodarstwami rolnymi. Uzupełnienie powyżej wskazanych zagadnień badawczych dotyczących pierwszego obszaru tematycznego stanowią moje badania w obszarze szeroko pojętego rozwoju obszarów wiejskich oraz uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości na tych obszarach. Wśród publikacji wpisujących się w ten obszar badawczy wymienić przede wszystkim należy następujące pozycje:

1. **Żmija K.**, (2014), *Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej*, "Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu", 360, s. 253-261, ISSN 1899-3192
2. **Żmija K.**, (2014), *Perspektywy rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich województwa małopolskiego*, [w:] Kowalik M., Sierpińska-Sawicz A. (red.), *Aktualne problemy funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw*, Vizja Press & IT: Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Warszawa, s. 451-466, ISBN 978-83-62855-27-8

3. **Żmija K.**, Żmija D., (2014), *The Development of Rural Areas in Poland under Transformation Conditions*, "Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych", nr 2, s. 53-63, ISSN 2300-0902
4. **Żmija K.**, (2015), *Allocation of the EU Funds and the Development Level of Communes in Rural Areas of the Małopolska Province*, "Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia", R. 14, nr 3, s. 177-187, ISSN 1644-0757
5. **Żmija K.**, (2015), *Wpływ publicznego wsparcia finansowego na działalność inwestycyjną przedsiębiorstw na obszarach wiejskich*, "Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu", t. 17, z. 3, s. 434-439, ISSN 1508-3535
6. **Żmija K.**, (2016), *Strategie różnicowania działalności gospodarczej przez rolników posiadających drobne gospodarstwa rolne*, "Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu", t. 18, z. 3, s. 419-425, ISSN 1508-3535
7. **Żmija K.**, (2017), *Microeconomic Factors of the Development of Enterprises as Perceived by Rural Entrepreneurs of the Małopolskie Province*, "Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia", R. 16, nr 1, s. 111-120, ISSN 1644-0757
8. **Żmija K.**, (2017), *Wykorzystanie instrumentów wspierania rozwoju przez przedsiębiorców powiązanych z małymi gospodarstwami rolnymi z województwa małopolskiego*, "Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu", T. 19, z. 4, s. 257-262, ISSN 1508-3535

W artykule [1] zaprezentowałam wyniki własnych badań ankietowych, które pozwoliły na poszerzenie wiedzy w zakresie efektów wykorzystania instrumentów bezpośredniego wsparcia inwestycyjnego przedsiębiorczości wiejskiej ze środków UE poprzez dogłębną charakterystykę beneficjentów korzystających z dotacji oraz prowadzonej przez nich pozarolniczej działalności gospodarczej. Przeprowadzone badania pozwoliły między innymi wykazać, że przyznane dotacje w większym zakresie wspierały rozwój mikroprzedsiębiorstw, w których osoba właściciela nie była powiązana z gospodarstwem rolnym i które cechowały się większym zasięgiem działalności niż przedsiębiorstwa rozwijane przez osoby związane z gospodarstwami rolnymi.

W publikacji [2] swoją uwagę skoncentrowałam na perspektywach rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich województwa małopolskiego, prezentując je na tle specyficznych uwarunkowań występujących na tych obszarach. Dokonałam oceny wybranych aspektów gospodarki obszarów wiejskich województwa małopolskiego, istotnych z punktu widzenia perspektyw rozwoju przedsiębiorczości, a także wskazałam pożądane kierunki jej rozwoju w świetle walorów posiadanych przez region. Do szczególnie cennych zasobów województwa zaliczyłam przede wszystkim bogatą bioróżnorodność i wysokie walory krajobrazu wiejskiego, zawdzięczane dogodnym warunkom naturalnym oraz zachowaniu się na znacznych jego obszarach średnio intensywnych i ekstensywnych form rolnictwa, jak również bogate dziedzictwo kultury rolnej i tradycji przetwórczych, stwarzające szanse na

tworzenie pozarolniczych miejsc pracy w sferze dziedzictwa kulturowego wsi, przemysłów czasu wolnego oraz szeroko pojętego agrobiznesu. Równolegle wskazałam, że niezbędne są działania na rzecz tworzenia nowych pozarolniczych miejsc pracy w innych sektorach gospodarki. Przyczynią się one do wzrostu konkurencyjności gospodarczej obszarów wiejskich, rozwoju przedsiębiorczości i rynku pracy na tych obszarach, wzrostu zatrudnienia i dywersyfikacji dochodów mieszkańców wsi oraz poprawy w zakresie dostępności oraz jakości produktów i usług. Działania te są szczególnie ważne w kontekście zapobiegania procesowi odpływu młodych ludzi do miast w poszukiwaniu zatrudnienia.

W publikacji [3] wraz ze współautorem artykułu zwróciliśmy uwagę na wybrane czynniki, które istotnie wpływają na możliwości rozwoju polskich obszarów wiejskich, koncentrując się na uwarunkowaniach lokalizacyjnych, demograficznych, ekonomicznych, infrastrukturalnych i społecznych. Ponadto zidentyfikowaliśmy mocne i słabe strony tych obszarów, wskazując równocześnie, że zmienność uwarunkowań rozwojowych, a także sama specyfika obszarów wiejskich nie pozwalają na nakreślenie jednej, powszechnie akceptowanej strategii ich rozwoju. Mój wkład w powstanie tej pracy wyniósł 50% i obejmował w szczególności udział w opracowaniu koncepcji badawczej, przygotowanie danych empirycznych, udział w opracowywaniu wyników badań oraz formułowaniu wniosków.

W artykule [4] skoncentrowałam się na określeniu kierunków przestrzennej alokacji środków przyznanych w ramach wybranych działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013, przeznaczonych na wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, uwzględniając poziom rozwoju społeczno – gospodarczego gmin zlokalizowanych na obszarach wiejskich województwa małopolskiego. Tym samym podjęłam próbę odpowiedzi na pytanie czy absorpcja środków Unii Europejskiej kierowanych na rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej przyjmuje podobną formę jak alokacja kapitału, lokując się w dominującej części w gminach charakteryzujących się wyższym poziomem rozwoju społeczno – gospodarczego, a zatem w gminach o większej atrakcyjności z punktu widzenia uwarunkowań dla rozwoju szeroko rozumianej przedsiębiorczości, prowadząc tym samym do nierównomiernej rozkładu wsparcia wielofunkcyjnego rozwoju gmin zlokalizowanych na obszarach wiejskich. Wyniki moich badań potwierdziły fakt terytorialnego zróżnicowania absorpcji środków Unii Europejskiej dostępnych w ramach PROW 2007 – 2013 na przedsięwzięcia sprzyjające różnicowaniu gospodarczemu obszarów wiejskich oraz występowania znacznych różnic w tym względzie pomiędzy badanymi gminami. Na poziomie poszczególnych gmin nie stwierdzono jednak zależności pomiędzy poziomem rozwoju

społeczno – gospodarczego gminy, a łączną wartością dotacji pozyskanych przez beneficjentów w tej gminie.

W artykule [5] zwróciłam uwagę na wybrane aspekty związane z efektywnością wydatkowania środków publicznych przeznaczanych na wsparcie rozwoju przedsiębiorstw sektora MSP na obszarach wiejskich. W badaniach skupiłam się przede wszystkim na tym, w jakim stopniu przyznawane środki kierowane są do tych przedsiębiorstw, które faktycznie potrzebują takiego wsparcia oraz jaki jest ich wpływ na wyzwalanie kumulacyjnych efektów w zakresie działalności inwestycyjnej badanych przedsiębiorstw. W tym celu oszacowałam zakres występowania tzw. efektu deadweight oraz efektu dźwigni. W toku badań stwierdziłam, że uzyskane dofinansowanie umożliwiło przedsiębiorcom zrealizowanie projektów inwestycyjnych kluczowych dla dalszego rozwoju ich działalności, a także miało znaczenie dla zakresu i czasu realizacji inwestycji. Przy braku dofinansowania tylko 6% przedsięwzięć zostałoby zrealizowanych w tym samym zakresie i w tym samym terminie. Badania wykazały, że efekt deadweight związany z wypieraniem środków prywatnych przez środki publiczne dotyczył 23% beneficjentów, w przypadku których brak dofinansowania nie miałby wpływu na zakres inwestycji. Pozytywnym efektem wsparcia było ponadto wystąpienie efektu dźwigni w postaci wykreowania w przedsiębiorstwach dodatkowych przedsięwzięć rozwojowych, przyczyniających się do uzupełnienia i wzmocnienia pozytywnych efektów realizacji wspartych projektów.

W artykule [6] dokonałam identyfikacji i analizy strategii rolników w zakresie różnicowania prowadzonej przez nich działalności, wiążących się z podejmowaniem pozarolniczej działalności gospodarczej, a także określiłam czynniki mające wpływ na wybór danej strategii różnicowania działalności. W zależności od stopnia powiązania działalności pozarolniczej z prowadzoną działalnością rolniczą i samym gospodarstwem rolnym wskazałam cztery możliwe strategie rozwijania tej działalności. W ramach weryfikowanej hipotezy badawczej wykazałam, że poszczególne strategie rozwijania pozarolniczej działalności determinują zasięg prowadzonej działalności pozarolniczej, rodzaj wykorzystywanych zasobów gospodarstwa rolnego oraz znaczenie ekonomiczne działalności pozarolniczej dla rodzin rolniczych. Są również czynnikiem różnicującym plany rolników odnoszące się do przyszłości gospodarstwa rolnego. Wyniki badań pozwoliły mi sformułować wniosek, że badane dwie sfery działalności prowadzonej przez właścicieli małych gospodarstw, tj. działalność rolnicza i pozarolnicza, są ze sobą wzajemnie powiązane. W przypadku słabych ekonomicznie gospodarstw umożliwiają rolnikom rezygnację z działalności rolniczej dzięki rozwojowi działalności pozarolniczej. Pozarolnicza działalność gospodarcza stanowi zatem

podstawę rozwiązywania problemów samego rolnictwa, związanych z koniecznością przebudowy jego struktury i modernizacją, jest także elementem hamującym społeczną i ekonomiczną degradację obszarów wiejskich.

Mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią sektor gospodarki, który jest bardzo podatny na wpływ różnorodnych czynników, które mogą wspomagać lub też hamować ich rozwój. W artykule [7] uwagę skupiałam zatem na czynnikach rozwoju przedsiębiorstw wiejskich. Dokonałam analizy ocen przedsiębiorców wiejskich powiązanych z gospodarstwami rolnymi dotyczących wpływu wybranych czynników rozwoju na prowadzoną przez nich działalność gospodarczą. W badaniach zwróciłam przede wszystkim uwagę na wybrane czynniki mikroekonomiczne związane z zasobami, którymi dysponują przedsiębiorstwa oraz uwarunkowaniami lokalnymi. Wyniki przeprowadzonych badań pozwoliły mi na zidentyfikowanie czynników będących w opinii przedsiębiorców stymulatorami rozwoju. Zaliczono do nich lokalizację prowadzonej działalności, dostępność Internetu, sposób zarządzania przedsiębiorstwem, dostęp do docelowego odbiorcy usług i produktów, stosowane technologie, liczbę klientów pozostających w zasięgu działalności, a także kompetencje, wiedzę i kwalifikacje właściciela-menedżera. W badaniach zidentyfikowano również najczęściej występujące bariery ograniczające rozwój działalności badanych przedsiębiorców. Były to posiadane zasoby kapitału finansowego i rzeczowego oraz poziom nasilenia konkurencji rynkowej.

Nawiązując do podejmowanej we wcześniejszych publikacjach problematyki wspierania rozwoju działalności gospodarczej w sektorze MSP na obszarach wiejskich ze środków UE, w kolejnej publikacji [8] podjęłam ponownie badania nad instrumentami wsparcia przedsiębiorców wiejskich. Zidentyfikowałam instrumenty, z których korzystali przedsiębiorcy związani z małymi gospodarstwami rolnymi, i ich oczekiwania względem pożądanых form wspierania działalności pozarolniczej. W świetle wyników przeprowadzonych badań sformułowałam kilka generalnych wniosków, stwierdzając przede wszystkim, że przedsiębiorcy wiejscy zgłaszali i nadal zgłaszają zapotrzebowanie przede wszystkim na wsparcie o charakterze finansowym, nie doceniając przy tym znaczenia korzystania z instrumentów o charakterze „miękkim”, które pozwoliłyby im poszerzyć wiedzę i podnieść kompetencje w zakresie zarządzania i organizacji prowadzonej działalności. Wyniki badań pozwoliły także ustalić, że przedsiębiorcy – rolnicy nastawiają się prawie wyłącznie na poszukiwanie możliwości wsparcia rozwoju swojej działalności pozarolniczej w ramach programów kierowanych na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich, gdyż lepiej rozumieją mechanizm funkcjonowania tego typu programów. Dlatego też sformułowałam rekomendację

dotyczącą wprowadzenia w ramach tego typu programów innych, pozainwestycyjnych form wsparcia przedsiębiorczości wiejskiej oraz większego ukierunkowania oferty instytucji otoczenia biznesu na niefinansowe formy wsparcia przedsiębiorczości mieszkańców wsi.

Obszar II Małe gospodarstwa rolne i drobne przedsiębiorstwa przetwórstwa rolno-spożywczego oraz ich rola w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego

Moje doświadczenia w pracy badawczej w obszarze przedsiębiorczości wiejskiej w sektorze MSP przyczyniły się do zaproszenia mnie w 2016 roku przez Uniwersytet Rolniczy w Krakowie do udziału w międzynarodowym projekcie naukowym pod nazwą *SALSA – Small farms, small food businesses and sustainable food security*, finansowanym ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu HORYZONT 2020. Projekt realizowany był przez międzynarodowe konsorcjum, w skład którego wchodził partnerzy z wybranych krajów europejskich i afrykańskich. W projekcie tym uczestniczyłam jako członek polskiego zespołu badawczego przez cały okres jego realizacji, tj. w latach 2016 - 2020.

Badania w ramach projektu SALSA skupiały się na ukazaniu zróżnicowania regionalnych systemów żywnościowych oraz sytuacji małych gospodarstw rolnych i drobnych przedsiębiorstw przetwórstwa rolno – spożywczego w wybranych krajach Europy i Afryki, co możliwe było dzięki badaniom prowadzonym w aż 30 regionach. Projekt dostarczył unikalnej wiedzy pozwalającej na lepsze zrozumienie aktualnego i potencjalnego wkładu tych podmiotów w zapewnianie zrównoważonego bezpieczeństwa żywnościowego oraz doskonalenie polityk ukierunkowanych na zwiększenie tego wkładu we wszystkich aspektach bezpieczeństwa żywnościowego. Zakres moich zadań w ramach tego projektu obejmował między innymi realizację badań terenowych (badania ilościowe i jakościowe, w tym badania ankietowe, organizacja i prowadzenie grup fokusowych oraz warsztatów), analizę wyników badań, przygotowywanie publikacji i raportów, na podstawie których następnie formułowane były rekomendacje do Komisji Europejskiej, jak również działania w zakresie upowszechniania wyników badań. Publikacje zaliczone przeze mnie do tego obszaru badawczego stanowią zatem bezpośredni rezultat realizacji projektu. Z uwagi na fakt, iż realizacja badań miała charakter zespołowy, prace prowadzone w ramach tego projektu wpłynęły na mój rozwój naukowy poprzez wykształcenie umiejętności pracy w kiluosobowych, interdyscyplinarnych zespołach badawczych. Wyrazem tego jest m.in. wieloautorska struktura publikacji w tym obszarze. Na szczególną uwagę wśród publikacji będących rezultatem realizacji tego projektu zasługują następujące pozycje, prezentujące wyniki częściowych badań uzyskanych w polskich regionach oraz wybranych regionach w krajach Europy i Afryki:

Monografia

1. Czekaj M., Szafrńska M., **Żmija K.**, Satoła Ł., Płonka A., Żmija D., Tyran E., Puchała J., (2020), *Rola małych gospodarstw rolnych: diagnoza i perspektywy na przyszłość na przykładzie podregionu rzeszowskiego*, Difin, Warszawa, 166 s., ISBN 978-83-8085-145-0.

Artykuły w czasopismach:

2. Żmija D., **Żmija K.**, Czekaj M., (2018), *Oddziaływanie państwa na tworzenie warunków do zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego w wymiarze krajowym i regionalnym*, "Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu", T. 20, z. 5, s. 242-249, ISSN 1508-3535.
3. **Żmija K.**, Czekaj M., Żmija D., (2019), *The Role of Small Farms in Local Food Systems*, "Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists", T. 21, z. 4, s. 600-611, ISSN 1508-3535
4. Czekaj M., Hernández P., Fonseca A., Rivera M., **Żmija K.**, Żmija D., (2019), *Uncovering Production Flows from Small Farms : Results from Poland and Portugal Case Studies*, "Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists", t. 21, z. 3, s. 49-61, ISSN 1508-3535.
5. **Żmija K.**, Fortes A., Tia M., Šūmane S., Ayambila S., Żmija D., Satoła Ł., Sutherland L-A., (2020), *Small Farming and Generational Renewal in the Context of Food Security Challenges*, "Global Food Security", vol. 26, s. 1-8, ISSN 2211-9124, **IF (2020): 7,772, CiteScore: 10,3.**

Monografia [1] stanowi podsumowanie badań zrealizowanych w ramach projektu SALSA w podregionie rzeszowskim prezentując wybrane ich aspekty. Badania zaprezentowane w monografii wykazały między innymi, że zwiększenie roli produkcyjnej małych gospodarstw rolnych i stopnia ich integracji z lokalnym systemem żywnościowym jest warunkiem zapewnienia trwałości ich funkcjonowania i ich większego udziału w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego w badanym podregionie. Wykazaliśmy, że mimo ogólnie małej zdolności małych gospodarstw rolnych do produkcji na skalę towarową, i faktu, iż borykają się one z wieloma problemami i nie mogą konkurować na rynkach globalnych, mają one wiele przewag, które można wykorzystać, zwłaszcza w skali lokalnej i regionalnej. Wytwarzane przez drobnych producentów rolnych produkty, w tym produkty lokalne, tradycyjne, czy niszowe, mogą stanowić bazę dla realizacji przez nich funkcji pozaprodukcyjnych: edukacyjnych, doświadczalnych, szkoleniowych, promujących nowe wzorce żywienia, kulturowych czy środowiskowych, co stwarza szansę na poprawę dochodów rolników. Przeprowadzone badania wyraźnie wyeksponowały również potencjalne strategiczne znaczenie małych gospodarstw rolnych w zakresie zabezpieczenia potrzeb żywnościowych i życiowych rodzin rolniczych i mieszkańców regionu, co stanowi ważny element zapewniania bezpieczeństwa żywnościowego w wymiarze regionalnym. Nasze badania wykazały, że aktualnie duża grupa małych gospodarstw rolnych nie sprzedaje żywności na rynek, ale często

posiada nadwyżki produktów, które mogłyby zostać przeznaczone do sprzedaży. Istotne jest jednak stworzenie warunków do ich większej aktywności produkcyjnej i aktywnego uczestnictwa w lokalnych rynkach żywnościowych.

Za niezbędne uznaliśmy stworzenie odrębnej polityki wobec małych gospodarstw rolnych ukierunkowanej na zwiększenie aktywności produkcyjnej małych gospodarstw oraz odbudowę powiązań pomiędzy nimi a odbiorcami na lokalnych rynkach. Po stronie podażowej jako główne obszary interwencji wskazaliśmy kwestie kształtowania bardziej przyjaznego otoczenia regulacyjnego i instytucjonalnego, likwidacji deficytu kapitału społecznego i promowania postaw opartych na współpracy przy wykorzystaniu między innymi innowacyjnych modeli biznesowych i rozwiązań organizacyjnych wspartych infrastrukturą informatyczną, dopasowanych do specyfiki małych gospodarstw rolnych. Za niezbędne uznaliśmy również zwiększenie skali wykorzystania doradztwa nie tylko z zakresu rolnictwa, lecz również szeroko pojętej przedsiębiorczości. Po stronie popytowej jako konieczne wskazaliśmy przede wszystkim działania edukacyjne i promocyjne, pozwalające na wykreowanie wyrazistego wizerunku małych gospodarstw rolnych i lokalnej żywności, ukierunkowane na zapewnienie dbałości o jakość i przepływ informacji od rolników i grup producentów do konsumentów, a także wsparcie produkcji, przetwórstwa i sprzedaży lokalnej żywności w lokalnych i regionalnych strategiach rozwoju. Zwróciliśmy uwagę, że coraz większa świadomość zdrowotna i ekologiczna społeczeństwa, popularyzacja postaw patriotyzmu lokalnego i związany z nimi coraz większy popyt na produkty lokalne i ekologiczne, przy równocześnie występujących procesach bogacenia się społeczeństwa, stanowią czynniki decydujące o sukcesie rynkowym małych gospodarstw. Za istotne wyzwanie w tym zakresie uznaliśmy stworzenie skutecznych systemów marketingowych promujących lokalne produkty żywnościowe, zarówno na szczeblu pojedynczych podmiotów i reprezentujących je organizacji, jak i na szczeblu administracji samorządowej. Mój wkład w powstanie monografii wyniósł 14% i obejmował prace związane z przygotowaniem, pisanem i edytowaniem tej monografii realizowane przed i po recenzji wydawniczej, w szczególności udział w opracowaniu koncepcji monografii, w tym w formułowaniu jej celów i hipotez badawczych, uczestnictwo w przeglądzie literatury i pracach badawczych: w części dotyczącej projekcji przyszłej roli małych gospodarstw rolnych w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego w podregionie rzeszowskim, udział w opracowaniu podsumowania wyników badań.

W artykule [2] wraz ze współautorami podjęliśmy problematykę interwencjonizmu państwowego w zakresie zapewniania bezpieczeństwa żywnościowego. Problematykę tę

rozpatrywaliśmy w ujęciu makroekonomicznym (działania na rzecz bezpieczeństwa żywnościowego na poziomie narodowym) i mezoekonomicznym (działania na rzecz bezpieczeństwa żywnościowego realizowane w skali regionalnej – w danym podregionie). Zidentyfikowaliśmy pożądane kierunki interwencji władz i instytucji państwowych w odniesieniu do wszystkich czterech aspektów bezpieczeństwa żywnościowego (dostępności żywności, dostępu do żywności, bezpieczeństwa żywności oraz stabilności systemu żywnościowego), prezentując je z perspektywy interesariuszy regionalnego systemu żywnościowego. Syntetyzując wyniki badań wykazaliśmy, że bezpieczeństwo żywnościowe jest wieloaspektowym pojęciem odnoszącym się do kwestii gospodarczych, politycznych, demograficznych, społecznych, kulturowych i technicznych. Zidentyfikowane kierunki i formy interwencji wyraźnie pokazały, że jego zapewnienie wymaga podejmowania w jednym czasie działań o różnorodnym charakterze, realizowanych na różnych szczeblach władz państwowych i w wielu obszarach. Wartość dodaną badań stanowi także wskazanie tych obszarów, w których dzięki odpowiednio kształtowanej polityce następują pozytywne zmiany sprzyjające bezpieczeństwu żywnościowemu (np. korzystne zmiany w zakresie polityki podatkowej czy wprowadzenie rozwiązań dotyczących bezpośredniej sprzedaży żywności z gospodarstw rolnych), jak i obszary wymagające doskonalenia (przede wszystkim obszar dotyczący kształtowania warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej, w tym także w zakresie produkcji i przetwarzania żywności). Mój wkład w powstanie tej pracy wyniósł 33% i obejmował w szczególności koordynowanie prac zespołu autorskiego, udział w opracowaniu koncepcji badawczej, dostarczenie części danych empirycznych do badań, przygotowanie przeglądu literatury, udział w opracowywaniu i dyskusji wyników badań oraz formułowaniu wniosków.

Artykuły [3] i [4] poświęcono problematyce udziału małych gospodarstw rolnych w lokalnych i regionalnych systemach żywnościowych. Uznając, że lokalne systemy żywnościowe są kluczem do przyszłości małych gospodarstw rolnych, umożliwiając wykorzystanie ich mocnych stron oraz zapewniając im silniejszą pozycję rynkową, w artykule [3] wraz ze współautorami zaprezentowaliśmy wyniki badań, których wartością dodaną jest przedstawienie wizji pożądanej roli drobnych gospodarstw rolnych w lokalnym systemie żywnościowym poprzez zidentyfikowanie ich potencjalnych ról w obszarze produkcji, przetwórstwa oraz konsumpcji żywności w wybranym podregionie w 2030 roku, a także zaprezentowanie ramowego planu działań, który pozwolił wyeksponować te czynniki, które obecnie utrudniają lub niedostatecznie wspierają efektywne uczestnictwo drobnych gospodarstw rolnych w tym systemie. Z tego też względu publikacja stanowi głos w dyskusji

na temat znaczenia drobnych gospodarstw rolnych w lokalnych systemach żywnościowych oraz nad koncepcją systemowych rozwiązań umożliwiających realizację ról, które powinny one w tym systemie pełnić. Mój wkład w powstanie tej pracy wyniósł 34% i obejmował w szczególności koordynowanie prac zespołu autorskiego, opracowanie koncepcji badawczej, dostarczenie części danych empirycznych do badań, przygotowanie przeglądu literatury, udział w opracowywaniu i dyskusji wyników badań oraz formułowaniu wniosków, jak również ostateczną redakcję manuskryptu.

Wartością dodaną badań prezentowanych w artykule [4] jest zobrazowanie miejsca i skali udziału małych gospodarstw rolnych w regionalnych przepływach wybranych produktów żywnościowych w czterech regionach badawczych zlokalizowanych w Polsce i Portugalii, wraz z identyfikacją powiązań, jakie występują pomiędzy tymi gospodarstwami a innymi uczestnikami regionalnego systemu żywnościowego, jak również wskazanie podobieństw i różnic w zakresie przepływów produkcyjnych związanych z małymi gospodarstwami, występujących w badanych regionach. Materiał do badań stanowiły schematy regionalnego systemu żywnościowego opracowane dla każdego z badanych produktów żywnościowych, przygotowane w oparciu o wyniki badań ilościowych i jakościowych realizowanych w ramach projektu SALSA. Mój wkład w powstanie tej pracy wyniósł 15% i obejmował w szczególności dostarczenie części danych empirycznych do badań, udział w opracowywaniu i dyskusji wyników badań (w części dotyczącej przepływów wybranych produktów spożywczych w systemie żywnościowym w badanych podregionach) oraz udział w formułowaniu wniosków z badań.

Korzystając z wyników badań w ramach projektu SALSA przeprowadzonych w wybranych regionach Europy i Afryki, w międzynarodowym zespole autorskim podjęliśmy także kwestię odnoszącą się do wymiany pokoleniowej w małych gospodarstwach rolnych, które, jak wykazują badania innych autorów, mają zdecydowanie mniejszy potencjał w zakresie angażowania młodych ludzi w produkcję rolniczą niż gospodarstwa duże i sektory pozarolnicze. W artykule [5], którego byłam inicjatorem i autorem prowadzącym (leading author), jako główny cel postaviliśmy sobie zbadanie czynników sprzyjających i niesprzyjających odnowie pokoleniowej w małych gospodarstwach rolnych. W naszej analizie wykorzystaliśmy dane pierwotne pochodzące z badań ilościowych i jakościowych zebranych w siedmiu europejskich i pięciu afrykańskich regionach zlokalizowanych w Polsce, Wielkiej Brytanii, na Łotwie, Wyspach Zielonego Przylądka oraz w Ghanie, Kenii, Malawi i Tunezji. Dla realizacji celów badawczych w pierwszej kolejności dokonaliśmy krytycznego przeglądu literatury przedmiotu odnoszącej się do problematyki determinant mających wpływ

na decyzje młodych ludzi o zaangażowaniu się w działalność rolniczą, a następnie bazując na materiałach empirycznych zidentyfikowaliśmy czynniki sprzyjające i niesprzyjające angażowaniu się młodych ludzi w rolnictwo, ściśle związane ze specyfiką małych gospodarstw rolnych. Analizie poddaliśmy następujące obszary: zasoby ziemi, wysokość dochodów z gospodarstwa, dostęp do finansowania, produktywność, możliwości i warunki podejmowania współpracy, uwarunkowania prawne prowadzenia działalności, dostęp do doradztwa rolniczego. Nasze badania wykazały, że problem odnowy pokoleniowej dotyczy małych gospodarstw we wszystkich badanych regionach, zarówno w Europie, jak i w Afryce, co przede wszystkim wynika z ich niewielkiego potencjału w zakresie kreowania dochodów. Wykazaliśmy, że istnieją podobieństwa pomiędzy regionami Europy i Afryki w zakresie czynników, które mogą zniechęcać lub zachęcać młodych ludzi do prowadzenia małych gospodarstw, jednakże przesłanki ich oddziaływania na decyzje młodych ludzi na obu kontynentach są wyraźnie odmienne. Z naszej analizy wynikało ponadto, że czynników zniechęcających do zaangażowania się w drobne rolnictwo jest znacznie więcej niż czynników zachęcających. Niezależnie jednak od regionu jako główne wyzwania dla przekształcenia małych gospodarstw rolnych w atrakcyjne miejsca pracy i życia młodych ludzi zidentyfikowaliśmy zapewnienie lepszego dostępu do ziemi, kapitału, wiedzy i rynków. Podkreśliliśmy, że w ramach polityk publicznych potrzebne są także celowe działania wspierające współpracę małych gospodarstw i absorpcję innowacji. Mój wkład w powstanie tej pracy wyniósł 45%. Jako główny autor i równocześnie autor korespondencyjny wniosłam zasadniczy wkład w prace związane z przygotowaniem, pisanem i edytowaniem tego artykułu, zarówno przed, jak i po jego recenzjach. Wkład ten obejmował w szczególności organizację i kierowanie pracami zespołu autorskiego, opracowanie koncepcji badawczej, w tym sformułowanie celu i opracowanie metodyki badań, dostarczenie części danych empirycznych do badań, przygotowanie przy współudziale innych autorów przeglądu literatury, wiodący udział w opracowywaniu i dyskusji wyników badań oraz formułowaniu wniosków, jak również ostateczną redakcję całości manuskryptu.

Chciałabym podkreślić, że moje doświadczenia i wnioski z badań w tym obszarze tematycznym, ukształtowane pod wpływem współpracy z zagranicznymi naukowcami i płynącej od nich wiedzy na temat innowacyjnych rozwiązań obecnych na obszarach wiejskich w krajach partnerów projektu, a także ścisła współpraca z otoczeniem społeczno – gospodarczym w trakcie realizacji badań na obszarach wiejskich w polskich regionach, wpłynęły znacząco na skonkretyzowanie problematyki badawczej mojej monografii habilitacyjnej, zwracając uwagę na potencjał obszarów wiejskich kryjący się w specyficznych

zasobach obecnych na tych obszarach oraz różne możliwości ich innowacyjnego wykorzystania w przedsiębiorstwach sektora MSP, co w połączeniu ze zidentyfikowaną luką badawczą występującej w tym obszarze w literaturze krajowej ostatecznie zadecydowało o wyborze tematu mojej rozprawy.

Obszar III – Wyzwania dla współczesnej gospodarki i społeczeństwa wobec zachodzących przemian gospodarczych, społecznych, ekologicznych i technologicznych

Mając świadomość, że dorobek teoretyczny w zakresie ekonomii powinien wywierać wpływ na wymiar praktyczny gospodarowania, w tym kierunki realizacji i stosowane narzędzia polityki społeczno-gospodarczej, nieustannie podejmuję starania, aby mój dorobek naukowy wychodził naprzeciw zmianom i wyzwaniom, jakie zachodzą w otaczającej nas rzeczywistości. Moje zainteresowania badawcze we wskazanym trzecim obszarze badawczym łączyć należy przede wszystkim z tematyką badań statutowych realizowanych w ostatnich latach w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw w zespole pod kierownictwem prof. UEK dr hab. Barbary Siuty-Tokarskiej, jak również z faktem mojego udziału w kolejnych projektach naukowych, które przyczyniły się do podjęcia przeze mnie badań w nowych obszarach tematycznych, stanowiąc rozszerzenie podstawowego obszaru moich zainteresowań naukowych. Wśród wybranych publikacji zaliczanych przeze mnie do tego obszaru badawczego wymienię:

Monografie:

1. Borowiecki R., Siuta-Tokarska B., Thier A., **Żmija K.**, (2018), *Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce wobec wyzwań gospodarki XXI wieku: kontekst ekonomiczno-zarządczy*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków, 357 s., ISBN 978-83-953076-1-4; 978-83-953076-0-7.
2. Siuta-Tokarska B., Thier A., **Żmija K.**, (2020), *Procesy i problemy w realizacji zrównoważonego i trwałego rozwoju w Polsce: kontekst makroekonomiczny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 165 s., ISBN 978-83-01-21394-7.

Artykuły w czasopismach naukowych i rozdziały w monografiach:

3. Borowiecki R., Siuta-Tokarska B., Maroń J., Suder M., Thier A., **Żmija K.**, (2021), *Developing Digital Economy and Society in the Light of the Issue of Digital Convergence of the Markets in the European Union Countries*, "Energies", vol. 14, iss. 9, s. 1-27, ISSN 1996-1073, **IF (2021): 3,252, CiteScore: 5,0**.
4. **Żmija K.**, Siuta-Tokarska B., Thier A., (2021), *Poziom rozwoju gospodarki i społeczeństwa cyfrowego w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej*, [w:] Nesterak J., Wodecka-Hyjek A. (red.), *Wiedza - gospodarka - społeczeństwo: dylematy i metamorfozy współczesnego zarządzania*, Instytut Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa, s. 15-28, ISBN 978-83-61597-76-6 ; 978-83-61597-77-3.

5. Kudelko J., **Żmija K.**, Żmija D., (2022), *Regional Smart Specialisations in the Light of Dynamic Changes in the Employment Structure: the Case of a Region in Poland*, "Equilibrium", vol. 17, nr 1, s. 133-171, ISSN 1689-765X, **CiteScore (2021): 6,6**.

W monografii [1] wraz ze współautorami uwagę skoncentrowaliśmy na identyfikacji i analizie kluczowych wyzwań, kierunków i uwarunkowań rozwoju mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw wynikających z aktualnych zmian społeczno-gospodarczych, rozpatrywanych w szerszym kontekście ekonomiczno-menedżerskim. Nasze rozważania odnieśliśmy do ogółu przedsiębiorstw sektora MSP, przedsiębiorstw rodzinnych, a także przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarach wiejskich. Mój wkład w powstanie monografii wyniósł 25% i obejmował w szczególności udział w opracowaniu koncepcji monografii, w tym w formułowaniu jej celów i hipotez badawczych, uczestnictwo w przeglądzie literatury i pracach badawczych: w części dotyczącej wyzwań oraz potrzeb rozwojowych małych i średnich przedsiębiorstw z obszarów wiejskich oraz sformułowanie wniosków z badań. Głównym walorem rozważań teoretycznych i wyników badań zawartych w monografii jest dostarczenie wiedzy pozwalającej ocenić kierunki rozwoju przedsiębiorstw sektora MSP w Polsce, ich aktywność innowacyjną oraz zachowania wobec wyzwań gospodarki XXI. Wartością dodaną opracowania jest również sformułowanie wskazań i rekomendacji dla polityki gospodarczej w zakresie stymulowania postaw przedsiębiorczych oraz formułowania przyszłościowych kierunków polityki przedsiębiorczości oraz polityki innowacyjnej. Z punktu widzenia moich zainteresowań badawczych za szczególnie istotne uznaję wyniki badań, które pozwoliły mi zidentyfikować współczesne trendy społeczno-gospodarcze i wynikające z nich czynniki, wspierające rozwój nowych rodzajów działalności w sektorze MSP na obszarach wiejskich. Zaliczyłam do nich nowe technologie, nasilającą się presję środowiskową, dokonujące się zmiany demograficzne, a także zmiany na rynkach i w polityce. Zauważyłam, że chociaż dla wielu społeczności wiejskich i przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarach wiejskich czynniki te stanowią wyzwanie, stwarzają one również duże możliwości dla nowych i rozwijających się sektorów gospodarki, takich jak: gospodarka żywnościowa, gospodarka cyfrowa, biogospodarka, zielona gospodarka i gospodarka o obiegu zamkniętym, gospodarka ukierunkowana na zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej czy gospodarka doświadczeń. Wyniki badań skłoniły mnie do sformułowania wniosku, iż współczesne koncepcje rozwoju obszarów wiejskich w Polsce dotychczas w stosunkowo niewielkim stopniu ukierunkowane były na wzrost ich innowacyjności, szczególnie poprzez działania innowacyjne prowadzone w sektorze MSP. Zauważyłam, że mimo iż wspieranie innowacji stanowi bardzo ważny element prowadzonej polityki regionalnej, ma jednak miejsce głównie w kontekście tzw.

inteligentnych specjalizacji oraz w odniesieniu do przedsiębiorstw charakteryzujących się dużym potencjałem rozwojowym, co w małym stopniu dotyczy MSP z obszarów wiejskich. W regionalnych strategiach innowacji stosunkowo niewiele miejsca poświęca się problematyce przedsiębiorczości na terenach oddalonych od dużych ośrodków miejskich. Ponadto, w aspekcie rozwoju przedsiębiorczości na wsi uwzględniane są w głównej mierze możliwości rozwojowe tkwiące w rolnictwie, jego dywersyfikacji oraz łączeniu z innymi typami gospodarowania o środowiskowym charakterze, jak zagospodarowanie krajobrazu czy turystyka. Akcentowane są również funkcje związane z produkcją żywności, a także wykorzystywaniem zasobów rolnictwa i leśnictwa, kultury, walorów rekreacyjnych i turystycznych. W zbyt małym stopniu natomiast uwzględniane są kwestie związane z rozwojem nowoczesnych obszarów gospodarowania, opartych na zasobach intelektualnych, wiedzy, informacji i technologiach nowych generacji. W monografii habilitacyjnej kontynuowałam i pogłębiałam te wątki badawcze odnosząc się między innymi do oceny obecnych i identyfikacji przyszłych kierunków innowacyjności przedsiębiorstw sektora MSP w świetle współczesnych trendów społeczno-gospodarczo-środowiskowych oddziałujących na obszary wiejskie.

W monografii [2] wraz ze współautorkami podjęłyśmy problematykę zrównoważonego i trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego, która ma obecnie szczególne znaczenie nie tylko w wymiarze naukowym, lecz również z punktu widzenia kształtowania polityki gospodarczej poszczególnych krajów. U podstaw mojego zainteresowania tą problematyką leży przekonanie o konieczności zmiany obowiązujących paradygmatów rozwoju, tak aby uwzględniał on nie tylko gospodarczy, ale również społeczny i ekologiczny wymiar gospodarowania. Problematyka zrównoważonego rozwoju stanowi wątek badawczy obecny w moich publikacjach już od 2017 roku, rozpatrywany pierwotnie w ujęciu mikroekonomicznym i odnoszony jedynie do kwestii wkładu małych gospodarstw rolnych w praktyczną realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, a następnie poszerzony w niniejszej monografii (jak również w komplementarnej do niej monografii pt. *„Procesy i problemy w realizacji zrównoważonego i trwałego rozwoju w Polsce: kontekst mikroekonomiczny”*), o badania dotyczące tej koncepcji w odniesieniu do sektora przedsiębiorstw oraz całej gospodarki. Wątki dotyczące tej problematyki zostały również uwzględnione w monografii wskazanej jako moje główne osiągnięcie habilitacyjne, w której rozważana jest rola innowacji w realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, a także w której przedstawiono wyniki własnych badań empirycznych w zakresie wpływu innowacji badanych przedsiębiorstw sektora MSP na gospodarkę, społeczeństwo oraz

środowisko naturalne obszarów wiejskich. Monografia [2] prezentuje wybrane procesy i problemy związane z realizacją zrównoważonego i trwałego rozwoju w wymiarze makroekonomicznym, tj. w gospodarce Polski (na tle zmian odnotowanych w wybranych krajach Unii Europejskiej lub średnich wartości dla UE). Przeprowadzone w niej badania wykazały między innymi, że wdrożenie w Polsce zrównoważonego i trwałego rozwoju w wymiarze ekologicznym napotyka trudności wynikające z wyczerpywania się zasobów naturalnych i zanieczyszczenia środowiska oraz substytucji kapitału przyrodniczego przez kapitały pochodzenia antropogenicznego. Problemy odnoszące się do realizacji zrównoważonego i trwałego rozwoju w wymiarze społecznym są w naszym kraju związane między innymi z kwestiami występujących nierówności dochodowych i majątkowych, a także zagadnieniami polityki społecznej i sprawiedliwości społecznej, rzutującymi na kształtowanie się zjawiska ubóstwa. Z kolei realizacja zrównoważonego i trwałego rozwoju w wymiarze ekonomicznym wiąże się w Polsce z niedostatecznymi – w relacji do potrzeb – działaniami dotyczącymi przejścia od ilościowych (wzrost gospodarczy) ku jakościowym (rozwój gospodarczy) zmianom w gospodarce, w tym w zakresie wspierania procesów poprawy produktywności i innowacyjności oraz rozwoju przedsiębiorczości. W kontekście problematyki zrównoważenia gospodarki i rynku pracy zwróciłyśmy uwagę na wyłaniające się wyzwania, których kształt naszym zdaniem w nadchodzących latach determinowany będzie przede wszystkim przez dwie grupy czynników: niekorzystne trendy demograficzne oraz dokonujący się postęp technologiczny, skutkujący kształtowaniem się nowej epoki w dziejach rozwoju gospodarczego – Przemysłu 4.0 i 5.0. Mój wkład w powstanie niniejszej monografii wyniósł 33% i obejmował w szczególności udział w opracowaniu koncepcji monografii, w tym w formułowaniu jej celów i hipotez badawczych, uczestnictwo w przeglądzie literatury, udział w pracach badawczych: w części dotyczącej analizy stopnia realizacji przyjętych w Polsce celów zrównoważonego i trwałego rozwoju, jak również sformułowanie wniosków z badań.

W 2020 roku dołączyłam do zespołu ekspertów UEK realizujących badania w ramach projektu „*Spoleczno-gospodarcze konsekwencje czwartej rewolucji przemysłowej*”. W projekcie tym prowadzę badania w zespole ekspertów zajmujących się problematyką zasobów rynku pracy. Badania w ramach tego projektu spowodowały, że zwróciłam większą uwagę na wyzwania dla gospodarek i społeczeństw, jakim będą one musiały sprostać w obliczu postępującego rozwoju technologii cyfrowych, który pomimo oczywistych korzyści niesie również potencjalne zagrożenia. Dotyczą one między innymi pogłębiania się luki cyfrowej między gospodarkami krajów rozwiniętych i rozwijających się, a także pomiędzy regionami o różnym poziomie rozwoju, pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi czy też między

gospodarstwami domowymi, osobami fizycznymi i w sektorze przedsiębiorstw. Dlatego też w artykułach [3] i [4] podjęłam zagadnienia związane z rozwojem gospodarki i społeczeństwa cyfrowego w Polsce i krajach Unii Europejskiej. Artykuł [3] wypełnienia lukę badawczą w zakresie badań dotyczących problematyki konwergencji cyfrowej w krajach Unii Europejskiej. Wraz ze współautorami dokonaliśmy wyodrębnienia klastrów (grup) krajów UE-28, wykazujących podobieństwo pod względem poziomu rozwoju gospodarki i społeczeństwa cyfrowego, przeanalizowaliśmy zmiany w zakresie wyników uzyskiwanych w tych krajach i klastrach w tym zakresie, a także dokonaliśmy oceny, czy zmiany te przyczyniły się do konwergencji cyfrowej badanych krajów unijnych. Badania wykazały, że zasadniczo widoczny jest wzrost konwergencji pomiędzy krajami UE-28 w zakresie ogólnego poziomu rozwoju gospodarki i społeczeństwa cyfrowego, a także w czterech jego obszarach składowych tj. w zakresie łączności, kapitału ludzkiego, wykorzystania usług internetowych oraz cyfrowych usług publicznych. Jedynym obszarem, w którym występuje rosnąca polaryzacja wyników, jest obszar związany z wykorzystaniem technologii cyfrowych w sektorze przedsiębiorstw. Wyniki przeprowadzonych analiz są istotne z punktu widzenia kształtowania polityki gospodarczej na szczeblu całej Unii Europejskiej, pokazują również mocne i słabe strony strategii rozwoju cyfrowego w poszczególnych krajach UE, wskazując te obszary, w których różnica w dynamice cyfryzacji między krajami bardziej i mniej zaawansowanymi cyfrowo jest nadal bardzo zauważalna. Mój wkład w powstanie tego artykułu wyniósł 20%. Jako współautor (autor korespondencyjny) uczestniczyłam w pracach związanych z jego przygotowaniem, pisanem i edytowaniem, zarówno przed, jak i po recenzjach. Mój wkład obejmował w szczególności: udział w opracowaniu koncepcji badawczej, w tym celu i hipotez badawczych, przygotowanie danych empirycznych, uczestnictwo w przeglądzie literatury, opracowywanie części wyników badań i ich dyskusja (badania dotyczące obszarów: Łączność oraz Kapitał Ludzki), sformułowanie wniosków z badań.

Celem rozdziału w monografii wskazanego w pozycji [4] była natomiast ocena poziomu rozwoju gospodarki i społeczeństwa cyfrowego w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej. W pracy udzielono odpowiedzi na następujące pytania badawcze: jakie wyniki w analizowanych latach osiągnęła Polska w różnych wymiarach cyfrowego rozwoju gospodarki i społeczeństwa na tle krajów Unii Europejskiej, co oznaczają te wyniki w kontekście wyzwań rozwoju gospodarki i społeczeństwa cyfrowego oraz jakie przełożenie powinny mieć odnotowane wyniki na realizowaną politykę państwa w tym zakresie. Analizując syntetyczny indeks obrazujący poziom rozwoju gospodarki i społeczeństwa cyfrowego oraz jego subwskaźniki w ramach pięciu obszarów składających się na ten indeks, zauważyliśmy

duże dysproporcje między Polską a średnią krajów UE-28, wskazujące na opóźnienia w procesach cyfryzacji gospodarki i społeczeństwa naszego kraju. W 2020 roku na tle średniej UE-28 pozytywnie wyróżniał się tylko wskaźnik dotyczący obszaru łączności, zaś znaczący regres w stosunku do 2015 roku wykazano w zakresie cyfryzacji usług publicznych. Wskazałyśmy, że zwiększenie skuteczności działań państwa wymagane jest szczególnie w obszarze związanym z wykorzystaniem technologii cyfrowych w sektorze przedsiębiorstw, gdzie Polska uzyskuje najłabsze wyniki na tle krajów UE, jak również w zakresie cyfryzacji usług publicznych, gdzie wyniki uległy znacznemu pogorszeniu w relacji do wyników osiągniętych w innych krajach UE. Mój wkład w powstanie tej pracy wyniósł 34% i obejmował w szczególności: koordynowanie prac zespołu autorskiego, udział w opracowaniu koncepcji badawczej, zebranie danych empirycznych, uczestnictwo w przeglądzie literatury, opracowywaniu i dyskusji wyników badań, sformułowanie wniosków z badań oraz ostateczną redakcję rozdziału.

Innym podejmowanym przeze mnie kierunkiem badań w ramach obszaru związanego z wyzwaniem współczesnego rozwoju społeczno – gospodarczego była tematyka odnosząca się do koncepcji inteligentnej specjalizacji rozważana w kontekście uwarunkowań małopolskiego rynku pracy, a konkretnie występującej na nim struktury zatrudnienia. Publikacja ta z jednej strony jest wyrazem chęci pogłębienia wątków badawczych poruszanych w mojej rozprawie habilitacyjnej odnoszących się do koncepcji inteligentnego rozwoju obszarów wiejskich, a z drugiej strony jest rezultatem prac badawczych dotyczących małopolskiego rynku pracy, wynikających z mojego uczestnictwa w projekcie pt. *„Uniwersytet przyszłości – Innowacyjny model dualnego kształcenia na studiach ekonomicznych wspomagany infrastrukturą badawczą”*, realizowanego w ramach programu DIALOG przy wsparciu ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod kierownictwem prof. UEK dr hab. Joanny Kudełko. Kwerenda literatury przedmiotu w zakresie regionalnych inteligentnych specjalizacji wykazała, że ani teoria, ani wskazówki metodologiczne nie oferują szczegółowych zaleceń ani zestawu kryteriów, które należy stosować przy ich wyborze, co powoduje, że w praktyce stosowane są w tym zakresie różne podejścia. Dlatego też jako główny cel artykułu [5] przyjęliśmy wraz ze współautorami ocenę, na przykładzie wybranego regionu tj. województwa małopolskiego, w jakim stopniu zmiany specjalizacji regionalnych odzwierciedlone w istniejącej strukturze zatrudnienia, potwierdzają trafność wyboru branż zidentyfikowanych jako regionalne inteligentne specjalizacje. Nasze badania wskazały, że zmiany struktury zatrudnienia w województwie małopolskim, wskazujące na koncentrację zatrudnienia w konkretnych działach gospodarki narodowej, uzasadniają jedynie wybór części

z wyłonionych inteligentnych specjalizacji regionu. W świetle badań można uznać, że koncentracja zasobów pracy w poszczególnych działach gospodarki narodowej jest ważnym wskaźnikiem, który powinien być brany pod uwagę przy ocenie potencjału endogenicznego regionów, gdyż świadczy o wykształconych w historycznym procesie rozwoju kwalifikacjach ludności i nabytym doświadczeniu zawodowym. Wysoki udział pracujących w danych branżach przekłada się także na efekty ich funkcjonowania, tj. produkcję, sprzedaż czy wartość dodaną. Dynamika i struktura pracujących nie może jednak stanowić jedyne kryterium stosowanego przy wyznaczaniu inteligentnych specjalizacji regionalnych, gdyż prowadziłoby to do wykluczenia branż posiadających niewykorzystany dotychczas potencjał w zakresie kreowania rozwoju regionalnego. Mój wkład w powstanie tego artykułu wyniósł 33% i obejmował w szczególności udział w opracowaniu koncepcji badawczej, w tym w formułowaniu celu i hipotezy badawczej, przegląd literatury na temat koncepcji inteligentnej specjalizacji, dyskusję wyników badań oraz udział w formułowaniu wniosków z badań.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej

5.1. Syntetyczna charakterystyka dorobku naukowego

Mój dotychczasowy dorobek obejmuje **56 recenzowanych publikacji naukowych**, w tym **5 monografii naukowych** (włączając rozprawę habilitacyjną) oraz **23 artykuły w czasopismach naukowych**, w tym 4 artykuły w czasopismach z Impact Factor oraz 1 artykuł w czasopiśmie indeksowanym w bazie ESCI WoS oraz Scopus (tabela 1). Opublikowałam także **20 rozdziałów w monografiach**, **6 rozdziałów w materiałach konferencyjnych** oraz byłam **współredaktorem 2 monografii**. Samodzielnie opublikowałam 25 prac, natomiast pozostałe prace powstały we współautorstwie. Z łącznej liczby publikacji, **po doktoracie opublikowałam 46 prac, w tym 23 w języku angielskim**. Publikacje te obejmują między innymi prace wydane w renomowanych wydawnictwach z obszaru nauk ekonomicznych (Wydawnictwo Naukowe PWN, Difin, Instytut Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk, Instytut Badań Gospodarczych, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Dom Organizatora), wydawnictwach uniwersyteckich (Uniwersytet w Hradec Králové, (Czechy), Uniwersytet Rolniczy w Nitrze (Słowacja), Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie), jak również w uznanych czasopismach naukowych (m.in. Global

Food Security (IF: 7,772), Energies (IF: 3,252), Sustainability (IF: 3,889), Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy (CiteScore: 6,6), Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu). Szczegółowe informacje w tym zakresie zawiera załącznik 4. Kopie wybranych publikacji przedstawiłam w załączniku 7, który zawiera teksty 18 publikacji reprezentujących podejmowane przeze mnie nurty badawcze.

Tabela 1. Syntetyczne zestawienie dorobku naukowego

Rodzaj publikacji	Przed uzyskaniem stopnia doktora	Po uzyskaniu stopnia doktora	Razem
Monografie	-	5	5
Rozdziały w monografiach	7	13	20
Redakcje monografii	-	2	2
Rozdziały w materiałach konferencyjnych	3	3	6
Artykuły w czasopismach	-	23	23
Publikacje ogółem	10	46	56

Źródło: opracowanie na podstawie bazy Dorobek Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

W tabeli 2 zestawiałam sumaryczną punktację publikacji wydanych przed uzyskaniem stopnia doktora oraz po jego uzyskaniu. **Łączna liczba punktów MEiN za opublikowane przeze mnie prace wynosi 1832 pkt.** Z tej liczby 717 pkt. stanowią punkty ważone moim procentowym wkładem w powstanie poszczególnych publikacji. Liczba punktów za publikacje przed doktoratem wynosi 49 pkt., w tym 47 pkt. ważonych wkładem autora. Liczba punktów za prace opublikowane po uzyskaniu stopnia doktora wynosi 1783 pkt., w tym 670 pkt. ważonych wkładem autora. **Sumaryczny Impact Factor** moich publikacji wynosi **22,685** (IF z roku publikacji).

Tabela 2. Zestawienie liczby punktów MEiN

Rodzaj publikacji	Przed uzyskaniem stopnia doktora*	Po uzyskaniu stopnia doktora*	Razem*
Monografie	-	600 (246)	600 (246)
Rozdziały w monografiach	30 (30)	170 (86)	200 (116)
Redakcje monografii		15 (6)	15 (6)
Rozdziały w materiałach konferencyjnych	19 (17)	40 (13)	59 (30)
Artykuły w czasopismach		958 (319)	958 (319)
Publikacje ogółem	49 (47)	1783 (670)	1832 (717)

* w nawiasach podano liczbę punktów ważoną udziałem autorki w powstaniu publikacji.

Źródło: opracowanie na podstawie bazy Dorobek Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

Według raportu cytawalności przygotowanego przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (tabela 3) **łącznie liczba cytowań moich prac (bez autocytowań) wynosi 120 i odnosi się do 25 publikacji**, natomiast indeks Hirscha wynosi 6. Pełny raport cytowań zawiera załącznik nr 9 do wniosku habilitacyjnego.

Tabela 3. Statystyka dotycząca cytowań (bez autocytowań)

Wyszczególnienie	Liczba cytowań	Liczba cytowanych publikacji	Indeks Hirscha
Web of Science	32	5	3
Web of Science B	9	7	-
Scopus	32	3	3
Scopus B	12	10	-
BazEkon	30	14	3
Inne źródła	43	17	3
Razem (bez powtórzeń)	120	25	6

Źródło: Raport Biblioteki Główniej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (stan na dzień 09.09.2022 r.).

Obok działalności stricte publikacyjnej istotnym obszarem mojej aktywności naukowej jest **zaangażowanie w projekty badawcze**, w ramach których powstała duża część opracowań naukowych mojego autorstwa. **Przed uzyskaniem stopnia doktora** byłam zaangażowana łącznie w **4 projekty badawcze**, które dotyczyły badań statutowych realizowanych przez Katedrę Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw UEK. **Po uzyskaniu stopnia doktora** uczestniczyłam łącznie w **12 projektach** (w dniu składania wniosku dwa były nadal w realizacji). Wśród tych projektów:

- **8 projektów realizowałam w ramach badań statutowych** Katedry Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw UEK (jako wykonawca, a w jednym – główny wykonawca);
- **4 projekty uzyskały finansowanie w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych**, w tym w ramach programu Horyzont 2020. Uczestniczyłam w nich w roli wykonawcy.

W ramach ostatniej z wymienionych kategorii za szczególnie cenne uważam uczestnictwo w charakterze wykonawcy w trzech projektach:

1. *SALSA – Small farms, small food businesses and sustainable food and nutrition security* – projekt zrealizowany w ramach programu ramowego Unii Europejskiej Horyzont 2020,
2. *ARDENT Advancing Rural Development through Entrepreneurship Education for Adults* – projekt sfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Erasmus+,

3. *Spoleczno-gospodarcze konsekwencje czwartej rewolucji przemysłowej* – projekt realizowany w ramach programu Regionalna Inicjatywa Doskonałości, finansowany ze środków Ministra Edukacji i Nauki (dawniej MNiSW).

Jestem również członkiem zespołu badawczego UEK, który w grudniu 2022 roku rozpocznie realizację projektu ODDEA – *Overcoming Digital Divide in Europe and Southeast Asia*, przygotowanego przez międzynarodowe konsorcjum uczelni ze Słowacji, Polski, Węgier i Czarnogóry (we współpracy z uczelniami zlokalizowanymi w Indonezji, Malezji i Tajlandii) i złożonego w konkursie o granty w ramach programu Horyzont Europa – Marie Curie Skłodowska Actions (MSCA-Staff Exchanges).

Za swoją działalność naukową byłam wielokrotnie nagradzana indywidualnie i w zespole **Nagrodą Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie**. W okresie po doktoracie przyznano mi **5 nagród indywidualnych** (w latach 2015, 2016, 2018, 2019 i 2021) oraz **3 nagrody zespołowe** (w latach 2019, 2020 i 2021).

5.2. Synteza aktywności naukowej prowadzonej we współpracy z krajowymi i zagranicznymi uczelniami oraz instytucjami naukowymi

Ważnym obszarem mojej aktywności naukowej jest **udział w projektach realizowanych w innych ośrodkach akademickich** oraz udział w projektach **realizowanych w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie we współpracy z badaczami z innych ośrodków naukowych**, w tym szczególnie zagranicznych.

Za swoje najistotniejsze osiągnięcie na tym polu uważam moje zatrudnienie na umowę o pracę w Europejskim Centrum Badawczym Drobnych Gospodarstw Rolnych przy Uniwersytecie Rolniczym im. H. Kołłątaja w Krakowie w latach 2016-2020 na stanowisku adiunkta naukowego. Moje zatrudnienie związane było bezpośrednio z realizacją międzynarodowego projektu badawczego pt. *SALSA – Small farms, small food businesses and sustainable food security*, finansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Horyzont 2020. Projekt realizowany był przez międzynarodowe konsorcjum uczelni, jednostek naukowo – badawczych, organizacji branżowych oraz organizacji międzynarodowych z wybranych krajów europejskich i afrykańskich. W trakcie realizacji projektu miałam zatem sposobność przez kilka lat współpracować w polskim zespole badawczym z naukowcami z Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie, jak również z dużą grupą zagranicznych naukowców pochodzących z takich instytucji jak: Universidade de Évora (Portugalia), Università di Pisa (Włochy), Baltic Studies Centre (Łotwa), The James Hutton Institute (Szkocja), Institute for Rural and Regional Research (Norwegia), Universitat Politècnica de Valencia (Hiszpania),

International Institute for Environment and Development (Wielka Brytania), Agricultural University of Athens (Grecja), Highclere Consulting S.R.L. (Rumunia), Universidade de Cabo Verde (Wyspy Zielonego Przylądka), University for Development Studies (Ghana), African Centre for Technology Studies (Kenia), Savannah Young Farmers Network (Ghana), Confederazione Nazionale Coldiretti (Włochy), FAO – UN Food and Agriculture Organization, Research and Extension Unit (Włochy).

W trakcie realizacji projektu uczestniczyłam we wszystkich fazach jego realizacji w tym między innymi w:

- spotkaniu roboczym wszystkich partnerów projektu rozpoczynającym jego realizację (tzw. Kick-off meeting), które zorganizowane zostało na Uniwersytecie Cabo Verde (Wyspy Zielonego Przylądka) w dniach 17-20 stycznia 2017. Spotkanie zapoczątkowało prace empiryczne w 30 regionach referencyjnych zlokalizowanych w Europie i Afryce (w tym w 3 regionach zlokalizowanych w Polsce).
- spotkaniu roboczym partnerów projektu, które odbyło się w miejscowości Krynica-Zdrój w dniach 22.10-24.10.2018 r. i dotyczyło przygotowania koncepcji wysoko punktowanych publikacji naukowych realizowanych w międzynarodowych zespołach autorskich, prezentujących dotychczasowe wyniki badań,
- badaniach terenowych prowadzonych w Polsce w latach 2017 – 2019 w podregionie rzeszowskim, nowosądeckim i nowotarskim – moje aktywności w tym zakresie obejmowały między innymi przeprowadzenie badań ankietowych, jak również współorganizację i współprowadzenie grup fokusowych i warsztatów we wszystkich polskich podregionach, a następnie opracowanie ich wyników wraz z naukowcami z Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie.

Wymiernym rezultatem współpracy w ramach niniejszego projektu były publikacje, które zaliczyłam do drugiego z wyodrębnionych przeze mnie obszarów moich badań, jak również publikacje wykazane w załączniku nr 4 w pozycji 20 oraz 39. Efektem współpracy były również wystąpienia na krajowych konferencjach naukowych.

W latach 2019 – 2022 podjęłam także współpracę z naukowcami z zagranicznych ośrodków naukowych w ramach projektu *Ardent - Advancing Rural Development through Entrepreneurship Education for Adults*, realizowanego w ramach programu Unii Europejskiej Erasmus+. W swoim założeniu Projekt ARDENT służył promowaniu kształcenia ustawicznego w zakresie przedsiębiorczości wśród osób dorosłych pochodzących z obszarów wiejskich wybranych regionów europejskich poprzez opracowanie atrakcyjnej oferty edukacyjnej ukierunkowanej na rozwój umiejętności przedsiębiorczych. Równocześnie celem projektu było

wsparcie rozwoju obszarów wiejskich poprzez opracowanie i realizację inicjatyw odpowiadających na najważniejsze wyzwania społeczne i gospodarcze tych obszarów. W ramach realizacji projektu miałam możliwość współpracy z naukowcami pochodzącymi z takich ośrodków jak: Münster University of Applied Sciences (Niemcy), University of Osijek, Faculty of Economics (Chorwacja), The Polytechnic Institute of Viana do Castelo (Portugalia), Univations GmbH (Niemcy), The University Industry Innovation Network (Niderlandy). Wymiernym rezultatem naszej współpracy w ramach projektu było między innymi przygotowanie publikacji³:

1. „*Rural Council Building Toolbox. A practical guide on why and how to set up a council in your region*” – publikacja przygotowana pod kierownictwem członków zespołu badawczego z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie we współpracy z partnerami projektu,
2. „*Rural Consultation Roadmap. A Practical Guide for the Rural Consultation Event and Needs Analysis Report*” – publikacja przygotowana pod kierownictwem członków zespołu badawczego Univations GmbH we współpracy z partnerami projektu,
3. „*ARDENT Community Based Learning Toolkit. A Practical Guide for The Rural Entrepreneurship Accelerator*” oraz „*ARDENT Community Based Learning Toolkit. The Rural Entrepreneurship Accelerator*” – publikacje przygotowane pod kierownictwem członków zespołu badawczego Münster University of Applied Sciences we współpracy z partnerami projektu.

Rezultaty realizacji projektu zostały również przedstawione w trakcie specjalnej anglojęzycznej sesji naukowej pt. „*Rural Development Through Entrepreneurship: An Example of Good Practices – Ardent Project*” zorganizowanej w dniu 22 września 2021 roku w ramach XIII Międzynarodowej Konferencji Naukowej Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie pt. Wiedza-Gospodarka-Społeczeństwo. Byłam współorganizatorem i współprowadzącym sesji. Zgromadziła ona przeszło 50 uczestników z Polski, Niemiec, Portugalii, Serbii, Ukrainy oraz Włoch.

Od 2020 roku jestem również członkiem zespołu badawczego w projekcie *Społeczno-gospodarcze konsekwencje czwartej rewolucji przemysłowej*, realizowanym w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie w ramach programu Regionalna Inicjatywa Doskonałości, finansowanym ze środków Ministra Edukacji i Nauki (dawniej MNiSW). W projekcie tym jestem członkiem zespołu badawczego zajmującego się problemem węzłowym nr 6 – Zasoby

³ Publikacje dostępne w wersji elektronicznej na stronie <https://ruralentrepreneurs.eu/resources-2/>.

rozwojowe nowej gospodarki. Również w ramach tego projektu uczestniczę w seminariach naukowych z udziałem uznanych badaczy z kraju i zagranicy oraz przedstawicieli praktyki gospodarczej.

Moja dotychczasowa współpraca z naukowcami z innych ośrodków obejmowała również **przygotowanie i złożenie wniosków o dofinansowanie** następujących projektów:

- udział w przygotowaniu wniosku o dofinansowanie projektu ODDEA – *Overcoming Digital Divide in Europe and Southeast Asia*, złożonego w konkursie o granty w ramach programu Horyzont Europa – Marie Curie Skłodowska Actions (MSCA-Staff Exchanges). Projekt przygotowany pod kierownictwem naukowców z Uniwersytetu Ekonomicznego w Bratysławie w międzynarodowym konsorcjum uczelni ze Słowacji, Polski (UEK, AGH), Węgier i Czarnogóry (we współpracy z uczelniami zlokalizowanymi w Indonezji, Malezji i Tajlandii). **Propozycja projektu została zaakceptowana i aktualnie przygotowywane są dane do umowy grantowej** (planowany termin podpisania umowy to listopad 2022).
- udział w przygotowaniu wniosku o dofinansowanie projektu pt. *Ekoinnowacje a zrównoważony rozwój przedsiębiorstw w Polsce*, złożonego w I edycji konkursu na Międzyuczelniane Granty Badawcze, realizowane przez międzyuczelniane zespoły badawcze składające się z nauczycieli akademickich i uczestników szkół doktorskich Szkoły Głównej Handlowej, Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. W przygotowanie wniosku, poza zespołem z UEK, zaangażowani byli również badacze z Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (kierownictwo projektu) oraz Szkoły Głównej Handlowej – wniosek nie uzyskał niestety dofinansowania.

W trakcie swojej pracy naukowo – badawczej wielokrotnie podejmowałam również **współpracę z naukowcami z innych ośrodków akademickich**, której wymiernym rezultatem były nasze wspólne publikacje. Wymienić tutaj przede wszystkim chciałabym swoją współpracę z następującymi badaczami:

- prof. dr hab. Ryszard Borowiecki, Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej – wspólna realizacja badań w obszarze problematyki funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora MSP, zrównoważonego rozwoju oraz problematyki transformacji cyfrowej w krajach UE (pozycje 5, 35, 36, 37 w załączniku nr 4),

- prof. PO dr hab. inż. Katarzyna Hys – wspólna realizacja badań w obszarze problematyki zrównoważonego rozwoju (pozycja 37 w załączniku nr 4),
- prof. PCz. dr hab. inż. Joanna Nowakowska-Grunt, Katedra Logistyki i Zarządzania Międzynarodowego Politechniki Częstochowskiej – wspólna realizacja badań w obszarze problematyki determinant absorpcji funduszy Unii Europejskiej (pozycja 16 w załączniku nr 4),
- dr Marcin Suder, Samodzielna Pracownia Zastosowań Matematyki w Ekonomii, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie – wspólna realizacja badań w obszarze problematyki transformacji cyfrowej w krajach UE (pozycja 36 w załączniku nr 4).

Współpracę z innymi ośrodkami naukowymi i instytucjami intensyfikowałam również w ramach **wyjazdów na zagraniczne staże naukowe:**

- w okresie 1 – 21 marca 2014 roku odbyłam **staż naukowo – badawczy w Parlamencie Europejskim w Brukseli**. Moim opiekunem w trakcie stażu był dr Czesław Siekierski – europoseł, wiceprzewodniczący Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W trakcie pobytu miałam możliwość uczestniczyć w seminariach dotyczących między innymi tematyki instrumentów wspierania rozwoju przedsiębiorstw sektora MSP w Unii Europejskiej, w tym na obszarach wiejskich, rodzinnych gospodarstw rolnych - ich znaczenia w rolnictwie i gospodarce UE oraz kierunków wspierania ich rozwoju, kształtu Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej w okresie 2014-2020 oraz dalszych kierunków jej reform, jak również w obradach Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Komisji Rozwoju Regionalnego, Komisji Przemysłu, Badań Naukowych i Energii, Komisji Spraw Gospodarczych i Monetarnych. Staż był również okazją do spotkań i dyskusji z posłami i doradcami na tematy powiązane z moimi zainteresowaniami naukowymi, jak również skorzystania z bogatego księgozbioru oraz opracowań instytucji europejskich, dostępnych w bibliotece Parlamentu Europejskiego i zebrania materiałów niezbędnych do pracy naukowej.
- w okresie 27.06 – 20.07.2015 roku odbyłam **staż naukowo – badawczy na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu Rolniczego w Nitrze (Słowacja) połączony z wizytą na Uniwersytecie Szent István w Gödöllő (Węgry)** w dniach 6-8 lipca 2015 roku. Moim opiekunem naukowym na stażu była prof. dr inż. Elena Horska, Dziekan Wydziału Ekonomii i Zarządzania Słowackiego Uniwersytetu Rolniczego w Nitrze. W trakcie pobytu miałam możliwość nawiązania nowych kontaktów, udziału

w seminariach i zebraniach naukowych oraz prezentacji własnych kierunków badawczych i dyskusji nad nimi.

Wyniki prowadzonych badań naukowych popularyzowałam zarówno na forum krajowym, jak i międzynarodowym **uczestnicząc w konferencjach naukowych**. Konferencje te poza możliwością nawiązania kontaktów i zaprezentowania wyników badań były również okazją do wymiany doświadczeń i analizy koncepcji badawczych z pracownikami naukowymi z innych ośrodków. W trakcie dotychczasowej kariery uczestniczyłam łącznie (czynnie i biernie) w 32 konferencjach naukowych:

- **przed uzyskaniem stopnia doktora uczestniczyłam w 8 konferencjach naukowych**, z czego 6 miało charakter międzynarodowy. W ramach tych konferencji wygłosiłam 2 referaty,
- **po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczyłam w 24 konferencjach naukowych**, w tym 8 krajowych i 16 międzynarodowych, przy czym 3 z nich odbywały się poza granicami kraju (Republika Czeska, Portugalia). W trakcie tych konferencji zaprezentowałam 13 referatów: 6 referatów na konferencjach krajowych oraz 7 referatów na konferencjach międzynarodowych (w tym 2 na konferencjach odbywających się zagranicą). Jeden raz miałam możliwość współprzewodniczyć sesji specjalnej prowadzonej w języku angielskim. Szczegółowy wykaz wystąpień na konferencjach naukowych przedstawiłam w pkt. 7 załącznika nr 4.

Rezultatem mojej aktywności naukowej w kraju i zagranicą jest również powierzenie mi przez redaktorów naczelnych i edytorów roli recenzenta publikacji naukowych. Byłam **recenzentem 7 artykułów naukowych** złożonych do czasopism o zasięgu krajowym (*Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych* wydawane przez Europejskie Centrum Badawcze Drobnych Gospodarstw Rolnych przy Uniwersytecie Rolniczym im. H. Kołłątaja w Krakowie) i zagranicznym (po jednym artykule w czasopismach: *European Countryside*, *Sustainability*, *Agriculture*, *International Journal of Environmental Research and Public Health*). Recenzowałam również artykuł naukowy złożony do publikacji w materiałach konferencyjnych na XIII Międzynarodową Konferencję Naukową *European Farming Systems Conference: Farming systems facing climate change and resource challenges*, organizowaną w dniach 23 – 27 marca 2020 r. przez IFSA - International Farming System Association na Uniwersytecie w Evora (Portugalia).

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych **byłam lub nadal jestem członkiem następujących organizacji naukowych**:

- Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu (SERIA, od 2015 do 2019 r.),

- Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Oddział w Krakowie (od 2015 do 2020 r. oraz od 2022 r.),
- Stowarzyszenie Eko – Socjalne Forum Polski – ESFP (od 2015 roku).

Ostatnia z wymienionych organizacji – ESFP – skupia naukowców i praktyków, zainteresowanych ideą prospołecznego modelu gospodarki na obszarach wiejskich. Ważnym celem działalności Stowarzyszenia jest udział w krajowych i międzynarodowych projektach, służących propagowaniu i wdrażaniu tych idei. Tym samym ESFP nawiązuje do działalności Ecosocial Forum Europe, którego jest członkiem. ESFP integruje działalność krakowskich środowisk naukowych, w tym przedstawicieli Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie, Akademii Górniczo-Hutniczej, Politechniki Krakowskiej, Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Wyrazem mojego dążenia do podejmowania współpracy z innymi ośrodkami naukowymi jest również **udział w organizacji międzynarodowych konferencji naukowych**, gromadzących szerokie grono pracowników naukowych polskich i zagranicznych uczelni wyższych i instytutów naukowo-badawczych, jak również przedstawicieli praktyki gospodarczej oraz administracji rządowej i samorządowej. W okresie po doktoracie pełniłam rolę członka komitetu organizacyjnego **6 konferencji międzynarodowych**, w tym 4 konferencji organizowanych przez Katedrę Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw oraz 2 konferencji organizowanych przez Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę

6.1. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych

Działalność dydaktyczna stanowi ważną część mojej pracy zawodowej. Jako pracownik badawczo-dydaktyczny zatrudniony w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie po uzyskaniu stopnia doktora mogę wymienić szereg istotnych aktywności w tym obszarze, w tym:

- prowadzenie zajęć dydaktycznych,
- opracowania materiałów dydaktycznych,
- udział w szkoleniach dydaktycznych,
- opracowanie programów i kart przedmiotów,
- opiekę naukową nad studentami,

- opiekę naukową nad doktorantami,
- opiekę nad praktykami zawodowymi studentów,
- udział w projektach dydaktycznych,
- członkostwo w organach kolegialnych działających na rzecz jakości kształcenia.

Pracę w obszarze dydaktyki rozpoczęłam w momencie zatrudnienia w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, tj. od 1 marca 2010 roku. Początkowo prowadziłam ćwiczenia, ale następnie po ukończeniu kursu pedagogicznego i uzyskaniu stopnia doktora zaczęłam prowadzić również wykłady, seminaria licencjackie oraz magisterskie. Moje doświadczenia dydaktyczne obejmują różnorodne formy zajęć i szeroki zakres tematyczny. Na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie **prowadziłam lub prowadzę wykłady lub ćwiczenia** na studiach pierwszego i drugiego stopnia (studia stacjonarne i niestacjonarne) z następujących przedmiotów:

- Ekonomika przedsiębiorstwa,
- Nauka o przedsiębiorstwie,
- Ekonomika i finanse przedsiębiorstw,
- Fundusze zewnętrzne dla MMŚP,
- Controlling w zarządzaniu przedsiębiorstwem,
- Controlling i finanse przedsiębiorstw,
- Eco-controlling.

Na zajęciach obok prezentacji treści teoretycznych wykorzystuję swoje doświadczenia praktyczne, które nabyłam w pracy poza uczelnią, a także w kontaktach z otoczeniem gospodarczym. Prowadzone przez mnie zajęcia dydaktyczne są wysoko oceniane przez studentów, o czym świadczą wyniki ankiet dotyczących oceny zajęć dydaktycznych, które plasują mnie zazwyczaj w grupie najwyżej ocenianych pracowników mojej Katedry. Prowadzone przeze mnie zajęcia są również wysoko oceniane przez moich przełożonych (bardzo dobre oceny z hospitacji zajęć). Swój warsztat dydaktyczny wzbogacam **nowoczesnymi metodami nauczania** wykorzystując do tego platformę e-learningową Moodle, na której opracowałam i prowadzę kursy do wszystkich swoich przedmiotów. Umieszczam w nich materiały do zajęć, jak również różnorodne formy aktywności, zachęcające studentów do samodzielnej pracy.

Systematycznie **biorę udział w szkoleniach podnoszących kwalifikacje dydaktyczne**, organizowanych przez Centrum e-Learningu UEK nt. możliwości wykorzystania na potrzeby dydaktyczne platformy Moodle, Zoom oraz MS Teams.

W 2016 roku uczestniczyłam również w szkoleniu dotyczącym zmian legislacyjnych w prawie o szkolnictwie wyższym, efektów kształcenia i ich oceny, kompetencji społecznych oraz internacjonalizacji kształcenia zorganizowanym przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Podnoszeniu moich kompetencji dydaktycznych sprzyja również realizacja projektów, w których uczestniczę. Przykładowo w ramach projektu *Ardent - Advancing Rural Development through Entrepreneurship Education for Adults*, nabyłam kompetencje w zakresie nauczania opartego na założeniach metod *Design Thinking* oraz *Community Based Learning*.

Ważnym punktem mojej aktywności w obszarze dydaktyki jest **opracowywanie i modyfikowanie kart przedmiotów** prowadzonych zarówno na pierwszym, jak i drugim stopniu studiów. Dotychczas przygotowywałam i aktualizowałam karty dla następujących przedmiotów:

- Nauka o przedsiębiorstwie, kierunek Marketing i komunikacja rynkowa (1. Stopień),
- Start-up w gospodarce rynkowej, kierunek Zarządzanie, (1. Stopień)
- Fundusze zewnętrzne dla MMŚP, kierunek Zarządzanie, (2. Stopień)
- Controlling w zarządzaniu przedsiębiorstwem, kierunek Zarządzanie, (1. Stopień),
- Eco-controlling, kierunek Rachunkowość i controlling, (2. Stopień)
- Praktyka zawodowa, kierunek Rachunkowość i controlling (1. Stopień)

Łącznie przygotowałam lub zaktualizowałam 34 karty przedmiotów.

Elementem mojej działalności dydaktycznej jest również **opieka naukowa nad studentami Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie przygotowującymi prace licencjackie oraz magisterskie** na kierunkach Rachunkowość i Controlling oraz Zarządzanie. Do tej pory byłam promotorem 12 prac licencjackich oraz 10 prac magisterskich. Pełniłam również funkcję **recenzenta prac dyplomowych**.

W ramach działań związanych z rozwojem naukowym młodej kadry podjęłam się ponadto pełnienia **funkcji promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim** mgr Małgorzaty Dutki-Muchy. Temat rozprawy brzmi „*Kompetencje przywódcze dyrektora a skuteczność zarządzania szkołą*”. Promotorem rozprawy jest dr hab. Barbara Siuta-Tokarska, prof. UEK. Przewód został wszczęty na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w dn. 25.10.2018 r. Aktualnie doktorantka jest na etapie opracowywania wyników przeprowadzonych badań empirycznych.

Od roku akademickiego 2012/2013 jestem również **opiekunem praktyk zawodowych** dla studentów kierunków Rachunkowość i Controlling (specjalność: Controlling) oraz

Zarządzanie (Specjalność: Zarządzanie small businessem). Zakres moich obowiązków obejmuje zatwierdzenie programu praktyk dla danego studenta, nadzór nad przebiegiem praktyki oraz jej zaliczenie, jak również obsługę administracyjną w tym zakresie. W latach 2012 – 2022 pod moją opieką znalazło się łącznie 1 401 studentów wymienionych wyżej kierunków.

Angażuję się również w działania na rzecz rozwoju dydaktyki poprzez realizację projektów dydaktycznych. W 2020 roku **uczestniczyłam w projekcie dydaktycznym** pt. *Uniwersytet przyszłości – Innowacyjny model dualnego kształcenia na studiach ekonomicznych wspomagany infrastrukturą badawczą*, realizowanym w ramach programu DIALOG przy wsparciu ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (obecnie MEiN). Głównym celem projektu było opracowanie koncepcji tworzenia studiów dualnych na studiach ekonomicznych. W ramach projektu byłam członkiem zespołu badawczego realizującego zadanie 1 - *Dokonanie oceny rozwoju społeczno-gospodarczego województwa małopolskiego oraz przeprowadzenie analizy rynku pracy* (zatrudnienie w projekcie od 01.2020 r. do 03.2020 r.). Efektem mojej aktywności w projekcie była realizacja badań i współautorstwo publikacji zawierających między innymi ocenę poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego województwa małopolskiego wraz ze wskazaniem specyfiki rynku pracy w regionie, funkcjonujących na tym rynku przedsiębiorstw i ich struktury branżowej oraz określeniem struktury pracujących.

Czytelnym przejawem docenienia przez władze Wydziału Zarządzania, a następnie Instytutu Zarządzania mojej dbałości o jakość kształcenia w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie było powołanie mnie na stanowisko **sekretnarza Wydziałowego Zespołu ds. Jakości kształcenia** (w latach 2016 – 2019) **oraz Instytutowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia** (w latach 2019 – 2022). Do kompetencji Zespołu należy m.in. ocena projektowanych zmian w programach kształcenia, monitorowanie jakości kształcenia, przygotowywanie sprawozdań dla władz Uczelni i Instytutu dotyczących jakości kształcenia na kierunkach realizowanych w ramach Instytutu Zarządzania. W ostatnich dwóch latach akademickich (2020/2021 oraz 2021/2022) miałam między innymi sposobność uczestniczyć w procesie opiniowania dokumentacji dotyczącej projektu kierunku studiów „Strategiczne doradztwo organizacyjne”, jak również opiniować projekty dotyczące: procedury wykorzystania badań ankietowych prowadzonych wśród studentów UEK, procedury hospitacji zajęć dydaktycznych i karty hospitacji, karty recenzji pracy dyplomowej i wytycznych dotyczących przygotowywania kart przedmiotu.

Aktywnie uczestniczyłam również w **procesie akredytacji kierunków studiów** prowadzonych w Instytucie Zarządzania. W 2019 roku podczas akredytacji kierunku Rachunkowość i controlling przygotowywałam zestawienia dotyczące praktyk zawodowych realizowanych przez studentów i uczestniczyłam w spotkaniu z wizytatorami Polskiej Komisji Akredytacyjnej dotyczącym organizacji praktyk i realizowanych efektów kształcenia w tym zakresie. W 2022 roku podczas akredytacji kierunku Zarządzanie, oprócz przygotowywania dokumentów dla PKA dotyczących praktyk zawodowych, jako sekretarz Instytutowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia brałam udział w spotkaniu wizytatorów PKA z osobami odpowiedzialnymi za doskonalenie jakości kształcenia na ocenianym kierunku.

6.2. Informacja o osiągnięciach organizacyjnych

Oprócz działalności naukowej i dydaktycznej dużą wagę przywiązuję do działalności organizacyjnej, realizowanej w ramach Wydziału Zarządzania, a obecnie Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości UEK. W 2010 roku **uczestniczyłam w obsłudze procesu rekrutacji** na studia stacjonarne i stopnia pełniąc funkcję sekretarza Uczelnianej Komisji Rekrutacyjnej oraz sprawując opiekę podczas egzaminów na studia stacjonarne II stopnia. Uczestniczyłam również w procesie rekrutacji na studia stacjonarne II stopnia, odbywającym się w 2014 roku, pełniąc dyżur podczas egzaminów wstępnych. W 2014 i 2015 roku **uczestniczyłam w Dniach Otwartych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie**, promując wśród przyszłych absolwentów liceów kierunki Zarządzanie oraz Rachunkowość i controlling. W 2017 roku **uczestniczyłam w promocji specjalności** prowadzonych przez moją Katedrę (specjalność Controlling oraz Zarządzanie small businessem) prowadząc prezentacje dla studentów I i II stopnia wybierających specjalność na kierunkach Rachunkowość i controlling oraz Zarządzanie.

Rozwijając swoje kompetencje organizacyjne brałam również **udział w pracach komitetów organizacyjnych międzynarodowych konferencji naukowych**, organizowanych przez Katedrę Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw oraz Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości. Uczestniczyłam w pracach organizacyjnych czterech konferencji katedralnych. W ramach ww. prac byłam współodpowiedzialna m. in. za kontakty z uczestnikami i prelegentami, przygotowywanie materiałów konferencyjnych oraz pokonferencyjnych oraz inne czynności administracyjne. W 2021 roku byłam również członkiem Komitetu Organizacyjnego XIII Międzynarodowej Konferencji Naukowej Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie pt. „*Wiedza-Gospodarka-*

Spółeczeństwo”. W ramach prac organizacyjnych byłam współodpowiedzialna m. in. za stworzenie i aktualizację strony internetowej konferencji, obsługę systemu konferencyjnego, kontakty z uczestnikami i prelegentami oraz inne czynności administracyjne. Mój wysiłek organizacyjny w tym zakresie został doceniony przez Władze Kolegium w postaci przyznania mi **zespolowej nagrody organizacyjnej II stopnia** za 2021 rok. Działania organizacyjne na rzecz Kolegium kontynuuję również w 2022 roku, będąc członkiem Komitetu Organizacyjnego kolejnej, XIV edycji Międzynarodowej Konferencji Naukowej Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie pt. „*Wiedza-Gospodarka-Spółeczeństwo*”.

W okresie po doktoracie byłam ponadto członkiem organów kolegialnych uczelni. W latach 2016 – 2019, oprócz roli sekretarza Wydziałowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia, pełniłam także rolę **członka Rady Wydziału Zarządzania**.

6.3. Informacja o działalności popularyzującej naukę

Moje działania związane z popularyzacją nauki związane są między innymi z realizacją projektów, których byłam wykonawcą, i których idea oparta była na ścisłej współpracy z otoczeniem społeczno – gospodarczym. Zaliczyć do nich należy **projekt SALSA – *Small farms, small food businesses and sustainable food and nutrition security***, w ramach którego w latach 2017, 2018 i 2019 organizowałam i prowadziłam grupy fokusowe oraz warsztaty regionalne w podregionach: rzeszowskim i nowotarskim (w sumie 4 wydarzenia). Uczestnikami tych wydarzeń byli przedstawiciele interesariuszy systemu żywnościowego w podregionach, reprezentujący sektor publiczny, prywatny oraz społeczny. Zasadniczym elementem spotkań była wymiana wiedzy i doświadczeń w obszarze problematyki objętej projektem, czemu towarzyszyło każdorazowo zaprezentowanie dotychczasowych wyników badań uzyskanych w trakcie jego realizacji. Wyniki badań były również przeze mnie prezentowane otoczeniu gospodarczemu na konferencji pt. „*Weterynaryjne aspekty w produkcji trzody chlewnej w dobie zagrożenia i występowania ASF - zapewnienie trwałego bezpieczeństwa żywnościowego w regionach rozdrobnionej produkcji agrarnej*”, zorganizowanej w lutym 2020 roku przez Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale.

Popularyzacji nauki sprzyjał również **projekt ARDENT - *Advancing Rural Development through Entrepreneurship Education for Adults***, w ramach którego:

- realizowałam działania na rzecz utworzenia Rady Wiejskiej Województwa Małopolskiego, stanowiącej dobrowolną inicjatywę zrzeszającą kluczowych interesariuszy związanych z obszarami wiejskimi regionu (przedstawiciele instytucji publicznych, osoby i podmioty prywatne oraz organizacje non-profit), działających na rzecz wspierania przedsiębiorczych inicjatyw na tych obszarach,
- organizowałam i współprowadziłam spotkanie konsultacyjne ze społecznością wiejską regionu, którego celem było zidentyfikowanie wyzwań społeczno-gospodarczych obszarów wiejskich województwa małopolskiego i poszukiwanie dla nich innowacyjnych rozwiązań sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości,
- organizowałam i współprowadziłam warsztaty dla członków społeczności wiejskiej województwa małopolskiego poświęcone tworzeniu i dopracowaniu koncepcji innowacyjnych inicjatyw społecznych lub gospodarczych, nawiązujących do zidentyfikowanych podczas spotkania konsultacyjnego wyzwań rozwojowych.

Moje działania na rzecz popularyzacji rezultatów projektu obejmowały ponadto udział w przygotowywaniu publikacji, artykułów na blogu oraz w newsletterach, dostępnych on-line na stronie projektu. Jako członek zespołu badawczego **projektu pt. *Společno-gospodarcze konsekwencje czwartej rewolucji przemysłowej*** również uczestniczyłam w popularyzacji wiedzy, między innymi poprzez opublikowanie artykułu na blogu dotyczącego nowego wymiaru społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw jakim jest *Corporate Digital Responsibility* (cyfrowa odpowiedzialność przedsiębiorstw).

W 2017 roku byłam ponadto członkiem zespołu autorskiego publikacji prezentującej dorobek mojej Katedry pt. *"Księga Jubileuszowa dla uczczenia 80-lecia Katedry Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie"*, wydanej przez Wydawnictwo Fundacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

Moje doświadczenie naukowe wykorzystuję w **działaniach na rzecz praktyki społeczno – gospodarczej**. Dzięki kontaktom nawiązanym podczas realizacji projektu ARDENT w styczniu 2022 roku wraz z pracownikami Katedry Polityki Ekonomicznej i Programowania Rozwoju pod kierownictwem prof. UEK dr hab. Joanny Kudełko rozpoczęłam współpracę ze Stowarzyszeniem Dolina Karpia, której celem jest wypracowanie modelu rozwoju turystyki poprzez stworzenie zintegrowanego produktu turystycznego na obszarze objętym działaniem Stowarzyszenia oraz wzrost poziomu przedsiębiorczości, szczególnie mikro- i małej na tym terenie. W przeszłości w ramach aktywności zawodowej współpracowałam także z firmą doradczą „Biuro Pomocy Unijnej”, przygotowując na jej zlecenie wnioski aplikacyjne dla projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej

w ramach działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w sektorze MSP. Ostatecznie w 2015 r. podjęłam jednak decyzję o rezygnacji z dalszej aktywności w tym obszarze i skoncentrowałam się na realizowaniu wyłącznie działalności naukowo-badawczej.

7. Inne informacje, ważne z punktu widzenia przebiegu kariery zawodowej

Za ważny z punktu widzenia działalności naukowo-dydaktycznej uważam fakt posiadania przeze mnie doświadczenia zawodowego, nabytego w pracy poza uczelnią. W latach 2000 – 2004 byłam pracownikiem Działu finansowo - księgowego w Krajowym Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Krakowie. W latach 2004 – 2007 podjęłam zatrudnienie na stanowisku Ekonomista w Dziale Controllingu przedsiębiorstwa ENION S.A. Oddział w Krakowie. W okresie 2007 – 2010 zatrudniona byłam w Dziale Accounts Payable w Shell Shared Service Centre w Zabierzowie na stanowisku Senior Process Accountant. Doświadczenia i umiejętności zdobyte w praktyce gospodarczej wykorzystuję w swojej pracy naukowo – dydaktycznej.

.....
(podpis wnioskodawcy)